

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики**

**«ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНИХ ОСВІТНІХ
УСТАНОВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:
студентка 4-го курсу, 402 групи
спеціальності 106 Географія ОПП
“Регіональний розвиток
і просторове планування”
Роман Анастасія Миколаївна
Керівник: Заблотовська Наталя
Василівна, кандидат географічних
наук, доцент.

До захисту допущено на засіданні кафедри протокол № ____
від _____ 2024 р. Зав. кафедрою
_____ проф. Костащук І.І

Чернівці 2024

АНОТАЦІЯ

Анастасія РОМАН

Здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 106 географія ОПП “Регіональний розвиток і просторове планування” кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича м.Чернівці

Україна 2024

Географічні особливості розвитку позашкільних освітніх установ Чернівецької територіальної громади

Анотація. В даній роботі було розглянуто місце позашкільної освіти в освітньому комплексі України. Проведено аналіз наукових праць в галузі суспільно-географічного дослідження функціонування напряму позашкільної освіти в структурі освітнього комплексу. Охарактеризовано законодавчу базу функціонування позашкілля в Україні. Проведено ретросективний аналіз формування позашкільної освіти у регіоні дослідження. Висвітлено основні чинники, які впливають на функціонування закладів позашкільної освіти; Досліджено географію позашкілля у Чернівецькій громаді та проаналізовано відміни у формуванні контингенту учнів. Крім того було проаналізовано проблеми діяльності закладів позашкільної освіти у Чернівецькій територіальній громаді та запропоновано шляхи їх подолання. І розкрито SWOT та PEST аналіз позашкілля Чернівецької ТГ.

Ключові слова. Територіальне планування, позашкільні освітні установи, просторовий розвиток, стратегічне планування.

.....**Анастасія РОМАН**

ABSTRACT

Anastasia ROMAN

Bachelor's degree student in Geography, Educational and Professional Program "Regional Development and Spatial Planning," Department of Geography of Ukraine and Regional Studies, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi,

Ukraine, 2024

Territorial Planning for the Development of Extracurricular Educational Institutions in the Chernivtsi Territorial Community

Abstract: This work examines the role of extracurricular education in Ukraine's educational system. It analyzes scientific works in the field of socio-geographical research on the functioning of extracurricular education within the educational complex structure. The legislative framework for the functioning of extracurricular education in Ukraine is characterized. A retrospective analysis of the formation of extracurricular education in the research region is conducted. The main factors affecting the functioning of extracurricular educational institutions are highlighted. The geography of extracurricular education in the Chernivtsi community is explored, and the differences in the formation of the student contingent are analyzed. Additionally, the problems of extracurricular educational institutions in the Chernivtsi territorial community are analyzed, and ways to overcome them are proposed. The SWOT and PEST analysis of extracurricular education in the Chernivtsi TC is also revealed.

Keywords: Territorial planning, extracurricular educational institutions, spatial development, strategic planning.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень, також досліджень інших авторів та науковців, і має посилання на відповідні джерела.

.....**Анастасія РОМАН**

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА У ОСВІТНЬОМУ КОМПЛЕКСІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	9
1.1. Місце позакільної освіти в освітньому комплексі України.....	9
1.2. Аналіз наукових праць в галузі суспільно-географічного дослідження функціонування напряму позашкільної освіти в структурі освітнього комплексу	12
1.3. Закондавча база функціонування позашкілля в Україні	16
РОЗДІЛ 2 ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	22
2.1. Ретросективний аналіз формування позашкільної освіти у регіоні дослідження	22
2.2. Соціальні чинники, які впливають на функціонування закладів позашкільної освіти.....	26
2.3. Економічні передумови розвитку закладів позашкільної освіти у місті Чернівці	29
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗМІЩЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ.....	34
3.1. Географія позашкілля у громаді	34
3.2 Аналіз формування контингенту учнів.....	40
3.3 Географія приватних закладів позашкілля.....	43
РОЗДІЛ 4 Проблеми та перспективи розвитку закладів позашкільної освіти у Чернівецькій територіальній громаді.....	48
ВИСНОВКИ.....	55
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку позашкільної освіти як складової структури освіти в Україні зумовили переосмислення її місця і ролі в системі освіти, визначення основних засад підвищення якості. Позашкільна освіта є цілеспрямованим процесом оволодіння систематизованими знаннями про культуру, природу, людину, суспільство, у результаті якого відбувається процес навчання, та виховання. Позашкільна освіта забезпечує застосування знань на практиці, опанування вміннями та навичками творчої діяльності. Оскільки діти це наше майбутнє, потрібно робити все необхідне для того щоб вони розвивались, і якісно навчались у відповідних закладах позашкілля.

На сьогодні залишаються нерозв'язаними такі проблеми в позашкіллі Чернівців: - недостатній рівень забезпечення рівного доступу громадян до позашкільної освіти, закладів позашкільної освіти; недотримання органами місцевого самоврядування Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про місцеве самоврядування в Україні» у частині збереження і розширення мережі закладів позашкільної освіти; скорочення кількості гуртків, груп та інших творчих об'єднань, а відтак і обмеження доступності до позашкільної освіти дітей, які навчаються у закладах позашкільної освіти; незадовільне матеріально-технічне забезпечення закладів позашкільної освіти, особливо у сільській місцевості.

Метою даної кваліфікаційної роботи є виявлення основних можливостей та актуального стану розвитку позашкільних освітніх установ Чернівецької територіальної громади. Виходячи з поставленої мети в даній курсовій роботі, до виконання впливають наступні **завдання**:

- дослідити місце позакільної освіти в освітньому комплексі України;
- провести аналіз наукових праць в галузі суспільно-географічного дослідження функціонування наряду позашкільної освіти в структурі освітнього комплексу;

- охарактеризувати законодавчу базу функціонування позашкілля в Україні;
- провести ретросективний аналіз формування позашкільної освіти у регіоні дослідження;
- висвітлити основні чинники, які впливають на функціонування закладів позашкільної освіти;
- дослідити географію позашкілля у громаді та проаналізувати відміни у формуванні контингенту учнів;
- проаналізувати проблеми діяльності закладів позашкільної освіти у Чернівецькій територіальній громаді та запропонувати шляхи їх подолання.
- провести SWOT та PEST аналіз позашкілля Чернівецької ТГ

Об'єктом даної кваліфікаційної роботи є мережа установ позашкільної освіти Чернівецької територіальної громади. *Предметом* дослідження є особливості функціонування та можливості потенційного розвитку позашкільних освітніх установ Чернівецької територіальної громади.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували: Закони України: "Про освіту", "Про позашкільну освіту", "Про місцеве самоврядування в Україні". Наукові праці вчених, Є.М.Мединського, А.М. Джуринського, В.П.Вахтерьова, В.О Герасименка, О.Т. Биковської, В.Є. Береки. Дослідження у сфері позашкільної освіти, розробки щодо організації та управління позашкільними закладами, праці з педагогіки та соціології, зокрема, роботи вчених, що аналізують вплив позашкільної освіти на розвиток дітей і молоді. Нормативно-правові акти та документи постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України, методичні рекомендації щодо організації позашкільної освіти.

Методи дослідження. Для проведення дослідження використовувалися наступні методи: літературний метод: вивчення та аналіз літературних джерел, наукових статей, монографій, підручників та інших матеріалів, що стосуються позашкільної освіти. Аналіз історичних аспектів розвитку позашкільної освіти в Чернівцях та Україні; статистичний метод: збір та аналіз статистичних даних

щодо кількості позашкільних закладів, та кількості учнів; картографічний метод: створення карт, що відображають розміщення позашкільних закладів у Чернівцях та наліз географічної доступності позашкільних закладів для населення; метод узагальнення: виявлення загальних закономірностей та тенденцій у розвитку позашкільної освіти на основі аналізу зібраних даних. Формулювання висновків та рекомендацій для покращення стану позашкільної освіти; аналізу та синтезу: декомпозиція проблеми на складові частини для детального вивчення, об'єднання отриманих результатів у єдину систему для отримання цілісної картини досліджуваного явища; SWOT-аналіз: виявлення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз для розвитку позашкільної освіти в Чернівцях, аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на функціонування позашкільних закладів; PEST-аналіз: дослідження політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів, що впливають на позашкільну освіту. Визначення зовнішніх умов, які можуть впливати на розвиток позашкільної освіти.

Для дослідження доступності позашкільних закладів у Чернівцях використовувались геоінформаційні системи GIS. Одним з ефективних та доступних інструментів для цього є QGIS та OpenRouteService . Цей комплекс дозволяє створювати детальні карти, які демонструють розташування позашкільних закладів, їх доступність для населення та взаємозв'язок з демографічними та соціально-економічними показниками.

Статистичною базою для проведення дослідження слугували дані, отримані з Департаменту освіти і науки Чернівецької ОДА, Управління освіти Чернівецької міської ради, Державної служби статистики України, офіційних вебсайтів позашкільних закладів міста Чернівці, а також наукові та аналітичні публікації з відкритих джерел. Основними джерелами даних для проведення дослідження були: Департамент освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації (ОДА): офіційні звіти про стан і розвиток позашкільної освіти в Чернівецькій області за останні 5 років. Аналітичні матеріали, що включають інформацію про кількість позашкільних закладів, контингент учнів, а також

види та напрями діяльності. Управління освіти Чернівецької міської ради: статистичні дані щодо позашкільної освіти в місті Чернівці, зокрема кількість закладів, учасників та розподіл за видами гуртків. Звіти про реалізацію міських програм підтримки та розвитку позашкільної освіти. Державна служба статистики України: національні статистичні дані, що стосуються освітнього сектору, зокрема позашкільної освіти. Демографічні показники, соціально-економічні умови, які впливають на розвиток позашкільної освіти в регіоні. Офіційні вебсайти позашкільних закладів Чернівців : інформація про діяльність закладів, їхні досягнення та програми, які пропонуються дітям. Публікації, що висвітлюють участь у конкурсах, змаганнях та інших заходах. Звіти та дані про фінансування позашкільної освіти, підтримку з боку місцевих органів влади, грантові програми та інші форми допомоги. Офіційні документи та рішення, які впливають на політику в сфері позашкільної освіти

Практичне значення роботи. Зібрані дані були систематизовані та проаналізовані з метою визначення основних тенденцій, проблем та перспектив розвитку позашкільної освіти в Чернівцях. Проведений аналіз дозволив зробити висновки щодо ефективності існуючих програм, а також сформулювати рекомендації для покращення стану позашкільної освіти в регіоні.

Структура та обсяг дослідження : дана робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст роботи розміщений на 61 сторінках та налічує 30 посилань на бібліографічні джерела.

РОЗДІЛ 1

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА У ОСВІТНЬОМУ КОМПЛЕКСІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

1.1. Місце позашкільної освіти в освітньому комплексі України

Термін «позашкільна освіта» був введений у сферу освіти на початку 1990-х років. Це термін, що поєднує три одиниці від другого сектора освітніх програм та послуг – додаткова освіта дітей, додаткова професійна освіта та додаткова освіта дорослих. У свою чергу, основним видом програм у рамках додаткової професійної освіти виступає підвищення кваліфікації.

Концепту додаткової освіти передували «позашкільна освіта» (дореволюційний термін), «позашкільне виховання», «позашкільна робота» та «культурно-просвітницька робота». Перш за все звернуся до даних Ngram Viewer, які ілюструють статистику згадування основних термінів в оцифрованих джерелах Google Books).

Сучасні дослідники даного питання стверджують, що найтривалішу історію вживання має термін «позашкільна освіта», який почав входити у сферу вживання наприкінці XIX ст. Перші публікації в оцифрованих документах та книгах Google Books відносяться до 1893 р. Аналогічно перша згадка «позашкільного виховання» та «позашкільної роботи» відноситься до 1916 р. Концепт освіти людини поза формальною уніфікованою системою став зароджуватися в Україні у XVIII в. на тлі зміни соціально-економічної, адміністративно-політичної програми розвитку країни та розвитку нових поглядів на людину та її життєве призначення. Зі скасуванням кріпосного права в Україні розвивається суспільно-просвітницький рух, який отримав пізню назву «позашкільне утворення».

Позашкільна освіта була спрямована на створення самостійного сектору народної освіти, який забезпечував доступ до знань непривілейованим верствам працюючого населення (дорослі та діти).

Звичайно, не закони, накази та регламенти, а мотивація та інтерес дітей, енергетика та талант педагогів визначають життєздатність системи додаткової освіти та реалізацію її місії. Проте особливості нормативного статусу додаткової освіти та відповідних освітніх програм, вимоги до організацій та їх взаємодії мають значний вплив на характер розвитку системи та задоволення інтересів її учасників [10, с. 16].

Як додаткова освіта з яскраво вираженою орієнтацією на індивіда укладається в стандартизовану, нормативну, та бюрократичну конструкцію? Як в рамках одного виду освіти співіснують практики, що помітно відрізняються за змістом і форматами, реалізовані у різних за відомчою належністю, організаційно-правовою формою та видом власності організації?

Інститут додаткової освіти в Україні має тривалу історію. Що було успадковано від радянського періоду? В якому напрямку сьогодні трансформується його ландшафт та інституційна структура, і що є драйвером змін?

Додаткові освітні програми в Україні поділяються на два види:

1) додаткові загальноосвітні програми - додаткові загально-розвиваючі програми, додаткові передпрофесійні програми;

2) додаткові професійні програми – програми підвищення кваліфікації, програми професійної перепідготовки. Міносвіти України в 2013 р. конкретизувало цілі та особливості освітньої діяльності за додатковими загальноосвітніми програмами [14, с. 103].

Спектр цілей виявився дуже широким, включаючи розвиток здібностей, зміцнення здоров'я, виховання учнів, розвиток та підтримку талановитих учнів, професійну орієнтацію, соціалізацію та адаптацію до життя в суспільстві, формування спільної культури учнів.

Серед особливостей реалізації програм звертають на себе увагу такі, як можливість створення різновікових груп, поєднання групових та індивідуальних занять, реалізація програм протягом всього календарного року, включаючи канікулярний час, організація навчання відповідно з

індивідуальним навчальним планом, зокрема прискорене навчання, можливість участі у заняттях батьків. Таким чином, вже у чинному законодавстві характеристики додаткової освіти як виду освіти відповідають найпередовішим уявленням про цілі, завдання та принципи організації освіти в сучасному світі [10, с. 17].

У суспільній свідомості, а також у більшій частині експертної спільноти існує уявлення про унікальність української системи додаткової освіти. Система справді не мала аналогів за комплексом наступних. Основні характеристики: тотально державна власність, безплатний характер програм, наявність самостійної системи організацій позашкільної освіти. Причому важливою є єдність цих показників.

Пострадянська система додаткової освіти зберегла такі елементи радянської системи, як наявність безкоштовних програм (але вже не всіх), наявність самостійної системи організацій позашкільної освіти. Але при цьому у державному секторі частина послуг додаткової освіти стала надаватися на платній основі, виник та розширюється недержавний сектор, що включає комерційні та некомерційні організації [14, с. 104-105].

На національному рівні з 2013 р. у рамках Програми державної підтримки малого та середнього підприємництва Мінекономрозвитку України розпочалося створення мережі Центрів молодіжної інноваційної творчості (ЦМІТ), орієнтованих на розвиток навичок роботи на високотехнологічному обладнанні та реалізації власних високотехнологічних стартапів дітьми та молоддю. В даний час у десятках міст України діє понад 300 ЦМІТів [14, с. 106].

Слід зазначити, що більшість ЦМІТів немає ліцензії на реалізацію додаткових загальноосвітніх програм, проте їх цілком можна розглядати як частину додаткової освіти [10, с. 18-19].

Термін «позашкільна освіта» був введений на початку 1990-х років, поєднуючи додаткову освіту дітей, додаткову професійну освіту та додаткову освіту дорослих. Виникнувши наприкінці XIX ст. для позначення освітніх та культурних програм для непривілейованих верств населення, позашкільна

освіта в Україні має тривалу історію, що включає різні форми та підходи, такі як позашкільне виховання та культурно-просвітницька робота. Сучасна додаткова освіта включає загальноосвітні та професійні програми, орієнтовані на розвиток здібностей, соціалізацію та професійну орієнтацію. Незважаючи на значну трансформацію та комерціалізацію деяких програм, українська система додаткової освіти зберегла безкоштовні програми та самостійну систему організацій позашкільної освіти, доповнену мережею Центрів молодіжної інноваційної творчості.

1.2. Аналіз наукових праць в галузі суспільно-географічного дослідження функціонування напряму позашкільної освіти в структурі освітнього комплексу

Для виявлення передумов та логіки появи концепту «позашкільної освіти» звернемося до історії. Нас найперше цікавило, коли в Україні склалася система основної та професійної освіти та в який період часу виникла потреба у появі додаткової освіти, з якими соціально-політичними, економічними умовами це пов'язано. Відповідно до А. Н. Джуринського, «протягом X-XI ст. писемність проникла у всі верстви населення Русі. Київська Русь не поступалася за рівнем освіти Центральної та Західної Європи», «грамотність була поширена повсюдно», система початкового навчання виглядала не як сукупність регулярних навчальних закладів, а як певні форми суспільно-педагогічної практики» [11, с. 328].

Вахтерів В. П. зазначає, що першими, хто усвідомив необхідність дати початкову освіту колишнім кріпакам, були представники освічених класів, що організували перші недільні школи для дорослих, які й започаткували «позашкільну освіту». Термін «позашкільна освіта» з'явився у другій половині XIX ст. для позначення культурно-просвітницької діяльності громадських організацій та приватних осіб, спрямованої на ліквідацію безграмотності,

поширення наукового знання серед народу, підвищення рівня загальнонародної культури [6, с. 211].

На початку ХХ ст. намічаються зрушення у розвитку концепту «позашкільної освіти», відображення яких знаходимо у наукових дискусіях тих років. В цілому намітилося три підходи до розуміння сутності та призначення позашкільної освіти. Прихильники першого підходу вважали, що позашкільна освіта – це будь-які форми освіти дорослих за рамками шкільної системи (В. П. Вахтеров, С. О. Серополко, В. І. Чарнолуський). З точки зору сучасної науки йдеться про андрагогічні моделі навчання та розвитку. Провідна ідея цього підходу полягала у подоланні безграмотності широких верств населення, формуванні загальної культури та прилучення до науки. Другий підхід до розуміння позашкільної освіти пов'язаний з його трактуванням як моделі освіти поза школою (С. О. Серополко) [6, с. 212].

В даному випадку цільовою аудиторією позашкільної освіти стають (потенційні) учасники шкільної системи. Нарешті, третій підхід пов'язаний із розумінням позашкільної освіти як категорії, протиставленої шкільному навчанню та виходить / виводить за рамки формального навчання (Є. Н. Мединський, А. К. Гермоніус).

Дотримуючись погляду позашкільну освіту як метакатегорію стосовно шкільному навчанню, Є. М. Мединський стверджував, що «освіта тільки й може бути позашкільною, а те, що прийнято називати «шкільною освітою», є не більше як навчання, як підготовка до освіти». Обґрунтовуючи свій підхід, вчений вказує на те, що «позашкільна освіта та шкільне навчання – явища абсолютно різні», позашкільна освіта не може бути замінена школою, більше того – чим вищий рівень шкільної навченості, тим більше потреба у позашкільній освіті, що є свідченням їх не взаємозамінності; «Позашкільна освіта притаманна всім людям, тоді як школою користуються порівняно небагато» [11, с. 333-334].

При цьому Є. Н. Мединський звертає увагу на те, що термін «освіта» обмежений сферою розумового розвитку, тоді як концепт позашкільної освіти

виходить за рамки цієї змістовно-цільової установки та націлений на гармонійний розвиток особистості, в тому числі і через «театр, концерти, співочі свята, картинні галереї, що мають на увазі художній розвиток, та спорт – засоби фізичного розвитку», які по праву відносяться до позашкільної освіти. Згідно з Є. Н Мединським, якщо перед шкільною освітою стоїть завдання підготовки частини населення до культурного розвитку, то завдання позашкільної освіти він бачить у культурному розвитку всього населення [6, с. 213].

1. Позашкільне виховання для дітей та підлітків шкільного віку, яке мало суспільно-педагогічний характер і, з одного боку, переслідувало мету різнобічного розвитку підростаючого покоління, задоволення пізнавальних, культурних інтересів школярів, а з іншого – виконувало роль середовища, в якому відбувалося формування самосвідомості та самоідентифікації школяра як громадянина радянської країни

2. Цілеспрямована культурно-просвітницька робота з дорослими на основі трудових колективів, підприємств, клубів, галузевих будинків (напр., Будинок залізничників), палаців культури, бібліотек, театрів тощо. буд. зі школярами, культурно-просвітницька робота була спрямована, з однієї сторони, на організацію культурного дозвілля населення, задоволення потреб самореалізації у творчості, спілкуванні, добровольчої діяльності тощо [6, с. 217].

З іншого боку, культурно-просвітницька робота виступала середовищем підтримки способу життя, самоідентифікації. З погляду сучасної теорії безперервна освіта культурно-просвітницької роботи здійснювалася як через канал неформальної освіти та вела до цілеспрямованого набуття знань, умінь, навичок, досвіду діяльності, так і через інформаційні канали освіти – ЗМІ, театри, кіно та ін.

Найчастіше ці канали перетиналися в простір, наприклад, перед кінопоказом могла бути організована лекція. Кінопоказ фільмів для школярів розпочинався з кіножурналу «Хочу все знати» – коротких роликів на тему

науки, соціальних та культурних питань. Окрему роль культурно-просвітницькій роботі грало оформлення простору – політичні та культурно-просвітницькі плакати, які розміщувалися в місцях загального доступу на підприємствах, школах, поліклініках тощо [11, с. 339].

3. Система професійного вдосконалення у формі курсів підвищення кваліфікації для всіх категорій працюючих громадян, стажувань для задіяних у виробництві. До четвертої підсистеми можна було б віднести заочне та вечірнє навчання, яке давало можливість працюючим радянським громадянам підвищити свій освітній рівень «без відриву від виробництва». Ця категорія учнів вже мала професійний досвід, чим відрізнялася від учнів денних форм. Система охоплювала такі рівні освіти, як основне та повне шкільне, середнє професійне та вище [6, с. 218].



Рис.1.1. Схема закладів позашкільної освіти

Незважаючи на те, що система заочного та вечірнього навчання по суті була альтернативною формою отримання основної загальної та професійної освіти, при цьому вона вирішувала додаткові завдання, такі як зв'язок з виробництвом, підвищення культурного рівня працюючого населення та ін.

Концепт «позашкільної освіти» в Україні виник у другій половині XIX ст., у контексті культурно-просвітницької діяльності для подолання безграмотності та підвищення загальнонародної культури. Першими проявами такої освіти були недільні школи для дорослих, організовані представниками освічених класів для колишніх кріпаків. На початку XX ст. цей концепт розвинувся, і виникли три основні підходи до його розуміння: освіта дорослих поза школою, освіта для учасників шкільної системи, та освіта як метакатегорія позашкільного навчання, що включає культурний та фізичний розвиток.

Позашкільна освіта включала:

1. Виховання дітей та підлітків з метою їх різнобічного розвитку.
2. Культурно-просвітницьку роботу з дорослими на базі трудових колективів та культурних закладів.
3. Професійне вдосконалення через курси підвищення кваліфікації та заочне і вечірнє навчання.

Ця система сприяла культурному розвитку, задоволенню пізнавальних та творчих потреб населення, а також підвищенню кваліфікації працюючих громадян.

1.3 Законодавча база функціонування позашкілля в Україні

Позашкільна освіта в Україні регулюється низкою законодавчих актів та нормативних документів. Ось основні з них:

- Конституція України - Основний закон держави, що забезпечує право на освіту для всіх громадян.

- Закон України "Про освіту" (2017) - Основний закон, що визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування системи освіти, включаючи позашкільну освіту
- Закон України "Про позашкільну освіту" (2020) - Спеціальний закон, що регулює діяльність позашкільних навчальних закладів, визначає основні принципи, форми та методи позашкільного навчання.
- Закон України "Про загальну середню освіту" - Визначає основні засади функціонування загальної середньої освіти, яка пов'язана з позашкільною освітою.

Постанови Кабінету Міністрів України:

Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. № 433 "Про затвердження Положення про позашкільний навчальний заклад" - Визначає структуру, функції, права та обов'язки позашкільних навчальних закладів.

Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 778 "Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти" - Включає положення, що стосуються позашкільної освіти.

Накази Міністерства освіти і науки України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 січня 2015 р. № 36 "Про затвердження типових освітніх програм для позашкільних навчальних закладів" - Визначає освітні програми, за якими працюють позашкільні заклади. Наказ Міністерства освіти і науки України від 14 серпня 2017 р. № 1125 "Про затвердження Державного стандарту початкової освіти" - Включає норми, що стосуються позашкільної освіти. Інші нормативні документи та методичні рекомендації - документи, що визначають специфічні аспекти організації та функціонування позашкільної освіти, як фінансування, кадрове забезпечення тощо. Ці нормативні акти разом формують законодавчу базу, яка регулює функціонування позашкільної освіти в Україні, забезпечуючи її розвиток та інтеграцію в загальну систему освіти.

Відповідно до Закону «Про освіту», право на реалізацію додаткових освітніх програм як основного виду діяльності мають організації додаткової освіти та організації додаткової професійної освіти. Крім цього, право

реалізовувати додаткові освітні програми закріплено за дошкільними освітніми організаціями; загальноосвітніми організаціями; професійними освітніми організаціями; освітніми організаціями вищої освіти [15, с. 84].

Підставою допуску до реалізації додаткових освітніх програм є ліцензія на провадження відповідної освітньої діяльності. Оскільки додаткові освітні програми можуть реалізовуватися освітніми організаціями різного типу, сучасна система додаткової освіти дітей в Україні відрізняється найскладнішим пристроєм (порівняно із загальним, професійним та ін.) і є дуже непростим об'єктом вивчення [16].

При цьому ситуація з охопленням дітей додатковою освітою в Україні на базі шкіл багато в чому залишається непрозорою. Часто має місце ототожнення додаткових загальноосвітніх програм та позаурочної діяльності як частини основних загальноосвітніх програм, які є обов'язковими. Поширена практика так званої «мережевої взаємодії», коли педагоги організацій додаткової освіти ведуть заняття з дітьми у приміщеннях школи. При такому варіанті участь дітей у програмах одночасно відображається у звітності як шкіл, так і ТДВ.

Подібна практика стимулюється також тим, що у системі фінансування шкіл кошти на власне додаткову освіту у переважній більшості регіонів не виділяються. Представлені організації федерального рівня – це в основному вищі навчальні заклади, що реалізують додаткові загальноосвітні програми.

Останні роки спостерігається зростання активності організацій вищої освіти (переважно інженерного профілю та ІТ), для яких програми додаткової освіти важливі з погляду пошуку мотивованих та талановитих учнів для залучення їх як абітурієнтів. Самобутнім сегментом є додаткова освіта в організаціях відпочинку та оздоровлення дітей та молоді, у тому числі у центрах «Артек», «Орлятко», «Океан».

Трансформація системи позашкільного виховання до системи додаткової освіти у 1990-ті роки призвела до зміни номенклатури установ (організацій) та скорочення слабо формалізованих елементів. Цей процес розтягнувся по часу майже півтора десятиліття. Набуття статусу освітніх установ зумовило

посилення регламентації їхньої діяльності через «Типове положення про освітню установу додаткової освіти дітей» (1995), «Методичні рекомендації щодо атестації освітніх установ додаткової освіти дітей» (1999).

Закон «Про освіту» змінив підхід до регулювання. Замість «Типового становища» з'явився згаданий вище «Порядок організації та здійснення освітньої діяльності за додатковими загальноосвітніми програмами», що охоплює як організації додаткової освіти, а й інші організації, реалізують відповідні програми.

Організації, засновниками яких є відомства спорту та культури, реалізують переважно перед-професійні загальноосвітні програми. Зміст таких програм регулюється федеральними державними вимогами. Дані програми, як правило, більш тривалі за часом, ніж загально-розвиваючі, мають риси подібності з основними загальноосвітніми програмами та програмами професійного навчання [15, с. 85-86].

Для зарахування в ТДВ відомств культури та спорту часто проводиться конкурсний відбір. Дані опитувань керівників також свідчать про деякі відмінності організацій різних відомств за такими аспектами, як контингент, кадри, матеріальні ресурси. Так, в ТДВ, що належать до відомства спорту, ми частіше зустрічаємо дітей старшого шкільного віку, а в ТДВ, підвідомчих органів управління у сфері освіти, дітей з ОВЗ та інвалідів. Якщо в цілому в організаціях ТДВ переважають дівчатка (їх частка становить близько 60%), то в організаціях, підвідомчих органам управління у сфері спорту, понад половина хлопчиків. Найменша частка хлопчиків (близько 30%) характерна для організацій сфери культури. ТДВ відомства спорту знаходяться у найбільш сприятливій ситуації за основними показниками розвитку інфраструктури та обсягів залучених позабюджетних коштів [16].

Позашкільні навчальні заклади функціонують за визначеними державними стандартами та типовими освітніми програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України. Постанови Кабінету Міністрів додатково регламентують структуру, функції та обов'язки цих закладів. Право

реалізовувати додаткові освітні програми мають різні типи освітніх організацій, але для цього їм потрібна відповідна ліцензія. Система додаткової освіти є складною та відрізняється від інших освітніх систем.

Водночас спостерігаються труднощі у прозорості та фінансуванні позашкільної освіти, особливо на базі шкіл, де фінансування на додаткову освіту часто не виділяється. Організації вищої освіти активно залучають талановитих учнів через додаткові освітні програми. Позашкільна освіта також включає програми в організаціях відпочинку та оздоровлення дітей. Трансформація системи призвела до змін у регламентації та структурі установ. Нині позашкільна освіта є важливою складовою освітньої системи України, що сприяє всебічному розвитку дітей та молоді.

Висновок до першого розділу.

Позашкільна освіта в Україні має багату історію, починаючи з кінця XIX століття, коли вона виникла як освітньо-культурні програми для непривілейованих верств населення. Сучасна позашкільна освіта включає загальноосвітні та професійні програми, спрямовані на розвиток здібностей, соціалізацію та професійну орієнтацію. Незважаючи на трансформації та часткову комерціалізацію, українська система позашкільної освіти зберегла безкоштовні програми та мережу спеціалізованих закладів, доповнену Центрами молодіжної інноваційної творчості. Система функціонує за державними стандартами та типовими програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України. Основними викликами залишаються прозорість фінансування та забезпечення належного фінансування додаткових освітніх програм. Позашкільна освіта в Україні є важливим елементом освітньої системи, сприяючи всебічному розвитку дітей та молоді.

Заклади позашкільної освіти в Чернівцях охоплюють широкий спектр напрямів, забезпечуючи всебічний розвиток дітей та молоді. Система позашкільної освіти включає: Центри творчості дітей та юнацтва: пропонують

художні студії, музичні школи, театральні студії та танцювальні школи, де діти можуть розвивати свої творчі здібності. Спортивні центри та клуби: включають дитячо-юнацькі спортивні школи, клуби за інтересами (футбол, баскетбол, волейбол, теніс, бойові мистецтва) та спортивні секції при навчальних закладах, сприяючи фізичному розвитку та здоровому способу життя. Наукові та технічні центри: такі як Мала академія наук, центри науково-технічної творчості, робототехнічні студії та дослідницькі лабораторії, допомагають дітям розвивати інтелектуальні та наукові здібності. Екологічні та натуралістичні центри: станції юних натуралістів, екологічні клуби, агрошколи та природничі лабораторії підтримують екологічну свідомість та любов до природи. Культурно-просвітницькі заклади: бібліотеки, культурні центри, історико-культурні музеї та клуби етнографії забезпечують культурне та інтелектуальне збагачення дітей. Туристсько-краєзнавчі центри: туристичні клуби, центри краєзнавства, літні табори та експедиційні загони сприяють пізнанню рідного краю та розвитку навичок виживання. Заклади позашкільної освіти в Чернівцях забезпечують різноманітні освітні можливості, відповідаючи на потреби і інтереси дітей та молоді, сприяючи їхньому всебічному розвитку. Географічне розташування закладів та доступність транспорту є ключовими факторами, що впливають на доступність цих закладів для дітей з різних районів міста та околиць. Важливо враховувати ці аспекти при плануванні нових закладів, щоб забезпечити максимальну доступність і рівні можливості для всіх дітей.

РОЗДІЛ 2

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

2.1. Ретроспективний аналіз формування позашкільної освіти у регіоні дослідження

Розвиток позашкільної освіти в Україні бере початок ще з радянських часів, коли була створена широка мережа різноманітних позашкільних закладів, таких як будинки піонерів, станції юних техніків, спортивні школи та інші. У Чернівцях, як і в багатьох інших містах, ці заклади відігравали значну роль у вихованні молоді, забезпечуючи їх додатковими знаннями та навичками.

У радянський період позашкільна освіта в Чернівцях була організована системно. Основними закладами були: будинки піонерів та школярів, станції юних техніків, дитячі спортивні школи, музичні та художні школи.

Ці заклади пропонували безкоштовні заняття з різних напрямків: технічного, художнього, спортивного, та музичного. Вони фінансувалися державою і були доступні для всіх дітей.

Період незалежності (1991-2000)

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році, система позашкільної освіти зазнала значних змін. Державне фінансування зменшилося, що призвело до скорочення кількості позашкільних закладів та зменшення їх можливостей. Однак, з'явилися і нові форми організації позашкільної діяльності: приватні навчальні центри, громадські організації, що займалися освітою.

Цей період також характеризується активним впровадженням нових педагогічних методик та розвитком громадських ініціатив у сфері освіти.

Сучасний період (2000- і до сьогодні)

У сучасний період позашкільна освіта в Чернівцях активно розвивається завдяки підтримці місцевої влади та залученню грантових коштів. Відновлюються старі та створюються нові заклади позашкільної освіти: центри

дитячої та юнацької творчості, спортивні школи, музичні та художні школи, екологічні та технічні гуртки.

Одним з прикладів є Чернівецький міський центр науково-технічної творчості учнівської молоді, який пропонує широкий спектр технічних гуртків, включаючи робототехніку, авіамоделювання та інші.

Історичний аналіз становлення додаткової освіти дітей дозволив виявити основні тенденції розвитку установ позашкільної додаткової освіти дітей на території Чернівецької територіальної громади. Реформа відділу освіти в Чернівецькій територіальній громаді почалася ще у 2018 році, коли було реформовано відділ освіти, до складу якого увійшов відділ культури, спорту та молоді, поєднавши це все під одне керівництво, така стратегія надала змогу ефективного розвитку формування системи дошкільних закладів додаткової освіти для дітей [4].

Перша тенденція пов'язана із зміною цілей функціонування додаткової освіти дітей у напрямі підвищення якості освіти на території Чернівецької територіальної громади, за рахунок оновленого бюджетування системи освіти після 2020 року, реформа якого пройшла по території цілої області. Якщо раніше метою таких установ було залучення якнайбільшої кількості дітей та створення умов для їх розвитку, то зараз додаткова освіта дітей реалізується через комплекс освітніх та соціально-педагогічних цілей через наполягання відділу освіти Чернівецької територіальної громади [3, с. 131].

До освітніх завдань додаються створення умов особистісного розвитку, зміцнення здоров'я та самореалізації учнів; формування загальної культури учнів; соціально-економічна підтримка дітей, батьків та співробітників, підвищення професіоналізму управлінців та педагогів. Спостерігається збільшення попиту соціальних замовників (дітей, батьків, громадських організацій, адміністрації міста та області) на види діяльності додаткової освіти дітей.

У таких установах з'являються методичні поради, центри професійного стажування педагогів, дослідні лабораторії, комп'ютерні банки інформації щодо

додаткової освіти. Все це призводить до збільшення кількості відділів та служб на території Чернівецької територіальної громади, слід зазначити, що кількість таких закладів на території осіджуваної громади станом на 2022 рік складає 19, до яких входять гутртки хореографії, музичні школи, художні школи, комплексні дитячо-юнацькі спортивні школи та клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді [4].

Друга тенденція розвитку позашкільної додаткової освіти дітей – розширення змісту діяльності структурних підрозділів відповідно до оновлюваних державних вимог та соціального замовлення на освіту. Позашкільна додаткова освіта дітей пропонує різноманітні напрямки діяльності (спортивний, хореографічний, вокальний, художній, туристичний, краєзнавчий, соціально-педагогічний тощо); реалізує п'ять груп функцій (освітні, соціально-педагогічні, психологічні, дозвілля, методичні), розробляють різні види програм: типові, адаптовані, модифіковані, авторські, програми для обдарованих дітей [3, с. 132-133].

Третя тенденція – розширення різноманіття структурних підрозділів та посад, що реалізують нове призначення позашкільної додаткової освіти дітей. Збільшується перелік та різноманітність посад в позашкільній додтковій освіті дітей. Так, в адміністративному блоці управлінські функції сьогодні виконують директори установ та їх заступники з різних напрямків діяльності, керівники структурних підрозділів (завідувачі відділів, відділень, служб), головні бухгалтери, художні керівники об'єднань, режисери та ін. [4].

Педагогічні функції здійснюють педагоги додаткової освіти, педагоги-організатори, педагоги-психологи, соціальні педагоги. Навчально-допоміжні функції здійснюють бухгалтери, бібліотекарі, техніки, лаборанти. Безперебійну роботу позашкільної додаткової освіти дітей забезпечує обслуговуючий персонал відділу освіти Чернівецької територіальної громади: костюмери, вахтери, комірники, робітники з комплексного обслуговування та ремонту будівель, водії, слюсарі-сантехніки та ін. [3, с. 134].

Позашкільна освіта у Чернівецькій громаді пройшла тривалий шлях трансформації та розвитку, починаючи з радянських часів до сьогодення. В радянський період ця система була організована системно, з чіткою державною підтримкою і фінансуванням, що забезпечувало доступність і безкоштовність позашкільної освіти для всіх дітей. Зі здобуттям Україною незалежності у 1991 році, система позашкільної освіти зазнала значних змін. Скорочення державного фінансування призвело до зменшення кількості закладів, але також стимулювало появу нових форм організації позашкільної діяльності, таких як приватні навчальні центри та громадські організації.

У сучасний період (після 2000 року) позашкільна освіта в Чернівцях відновлюється та розвивається завдяки підтримці місцевої влади та залученню грантових коштів. Значну роль відіграє реформа відділу освіти Чернівецької громади, що розпочалася у 2018 році, зокрема об'єднання під одним керівництвом відділів культури, спорту та молоді. Це сприяло ефективному розвитку системи додаткової освіти для дітей.

Зміни цілей та завдань позашкільної освіти, зокрема акцент на якість та комплексний підхід до освітніх та соціально-педагогічних цілей, збільшили попит на додаткові освітні послуги. Впровадження нових методик та створення умов для професійного розвитку педагогів також значно підвищили рівень позашкільної освіти.

Таким чином, розвиток позашкільної освіти в Чернівецькій громаді демонструє позитивну динаміку, спрямовану на задоволення сучасних освітніх потреб дітей та молоді. Система позашкільної освіти продовжує відігравати важливу роль у всебічному розвитку особистості та формуванні загальної культури учнів, а також у соціально-економічній підтримці дітей, їхніх батьків та педагогів.

2.2. Соціальні чинники, які впливають на функціонування закладів позашкільної освіти

Економічний стан країни чи регіону має прямий вплив на фінансування закладів позашкільної освіти. Високий рівень економічного розвитку дозволяє виділяти більше коштів на розвиток інфраструктури, обладнання, матеріально-технічне забезпечення та оплату праці викладачів. У свою чергу, фінансова нестабільність або економічні кризи можуть призвести до скорочення бюджетів, що негативно впливає на якість та доступність позашкільної освіти.

Зміни в демографічній ситуації також відіграють важливу роль. Наприклад, зменшення народжуваності призводить до зменшення кількості дітей, що відвідують заклади позашкільної освіти. З іншого боку, міграційні процеси можуть вплинути на розподіл дітей між різними районами та закладами, що вимагає адаптації освітніх програм та ресурсів.

Соціокультурний контекст, включаючи традиції, цінності та установки суспільства, впливає на ставлення до позашкільної освіти. У суспільствах, де освітні та культурні цінності займають важливе місце, батьки частіше заохочують дітей до участі в позашкільних заняттях. Наприклад, у батьків з високим рівнем цінування мистецтва та спорту діти більш активно беруть участь у відповідних гуртках та секціях.

Державна політика та законодавчі ініціативи визначають рамки та умови функціонування закладів позашкільної освіти. Політична стабільність, підтримка та пріоритети уряду в галузі освіти сприяють розвитку відповідних закладів. Наприклад, впровадження державних програм підтримки талановитої молоді або фінансування інноваційних освітніх проектів може значно покращити якість позашкільної освіти.

Якість позашкільної освіти значною мірою залежить від рівня підготовки та професіоналізму педагогічного складу. Підготовка фахівців, їхній постійний професійний розвиток та доступ до сучасних методик навчання впливають на ефективність роботи закладів. Заклади, що забезпечують умови для підвищення

кваліфікації своїх співробітників, здатні запропонувати більш якісні та різноманітні освітні програми. Соціально-економічний статус сімей впливає на можливість та бажання дітей відвідувати заклади позашкільної освіти. Родини з вищим рівнем доходів можуть дозволити собі оплачувати платні гуртки та секції, забезпечувати додаткові навчальні матеріали та транспорт. У той час як діти з малозабезпечених сімей часто мають обмежений доступ до позашкільних закладів, що може вимагати додаткових соціальних програм підтримки та допомоги з боку держави чи громадських організацій.

Сучасні технології та доступ до Інтернету відкривають нові можливості для розвитку позашкільної освіти. Вони дозволяють проводити дистанційні заняття, використовувати інтерактивні навчальні матеріали та забезпечувати доступ до глобальних освітніх ресурсів. Проте, це також вимагає від закладів оновлення технічної бази та підготовки педагогів до роботи з новими технологіями.

В загальному кожна галузь освіти зазнає певного впливу від соціальних, географічних, демографічних, політичних, економічних та правових чинників в державі, тому наскільки в державі розвинені зазначені вище чинники, таким і буде ступень розвитку різних галузей освіти, включаючи і систему позашкільних закладів додаткової освіти для дітей. Тому для поставленого питання, для його ефективного опрацювання, необхідно проаналізувати демографічні, економічні та правові чинники на території Чернівецької територіальної громади [1, с. 6].

Основними соціальними чинниками, які безпосередньо впливають на ефективне функціонування позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади є його населення, кількість учнів, яким потрібно функціонування закладів позашкільної освіти та фінансова підтримка з сторони територіальної громади, а також і забезпеченість відповідними кваліфікованими кадрами, тобто ефективна діяльність відділу освіти, основними функціями якого є розвиток та постійне вдосконалення діяльності закладів позашкільної освіти для дітей. Це є основні соціальні чинники, які

впливають на діяльність закладів позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади.

В загальному населення Чернівецької територіальної громади складає понад 285 000 населення, а кількість учнів на території громади станом на 2022 рік становить 29 429 тис. учнів. Починаючи від 2020 року відділ освіти Чернівецької територіальної громади виділяє значні фінансові ресурси на забезпечення та розвиток діяльності закладів позашкільної освіти дітей на території громади та оплачує курси підвищення кваліфікації для працівників закладів позашкільної освіти для дітей. Така стратегія розвитку позашкільної освіти дає свої плоди, адже кількість бажаючих займатися в позашкільних закладах освіти для дітей з кожним роком помітно зростає, а спостерігається також і приплив учнів з інших територіальних громад, яких привозять батьки на додаткові заняття в позашкільні заклади. Кількість учнів в закладах позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади зросла на 13% у порівнянні з 2021 роком.

Оскільки всі заклади позашкільної додаткової освіти дітей розташовані на території міста Чернівці, та в його околицях, це зумовлює позитивні соціальні чинник їх подальшого розвитку, оскільки в місті розвинена інфраструктура, більшість населення працює в самому місті, і відправляти дітей на додаткову освіту неподалік робочого місця є позитивним фактором в подальшому розвитку та позитивним впливом даного соціального чиннику [1, с. 7-8].

Функціонування закладів позашкільної освіти залежить від кількох ключових соціальних чинників:

Економічний стан: Рівень економічного розвитку визначає фінансування інфраструктури, обладнання та оплати праці викладачів. Економічна нестабільність негативно впливає на якість і доступність освіти.

Демографічні зміни: Зменшення народжуваності та міграційні процеси змінюють кількість дітей у закладах освіти, що вимагає адаптації програм і ресурсів. Соціокультурний контекст: Традиції, цінності та установки суспільства впливають на ставлення до позашкільної освіти. Суспільства, що

цінують освіту та культуру, стимулюють активну участь дітей у позашкільних заходах. Державна політика та законодавство: Державні ініціативи і стабільна політична підтримка сприяють розвитку позашкільної освіти через фінансування інноваційних проектів і підтримку талановитої молоді.

Професіоналізм педагогів: Рівень підготовки і професійного розвитку педагогічного складу безпосередньо впливає на якість освіти.

Соціально-економічний статус сімей: Дохід сім'ї впливає на можливість дітей відвідувати платні гуртки та секції, що може вимагати додаткової підтримки від держави чи громадських організацій. Сучасні технології: Технологічний розвиток відкриває нові можливості для дистанційної освіти, але також потребує оновлення технічної бази і підготовки педагогів.

На прикладі Чернівецької територіальної громади видно, що значні фінансові ресурси та розвиток інфраструктури, підтримка кваліфікації педагогів і зростання кількості учнів сприяють успішному функціонуванню закладів позашкільної освіти.

2.3. Економічні передумови розвитку закладів позашкільної освіти у місті Чернівці

Заклади позашкільної освіти відіграють важливу роль у формуванні всебічно розвиненої особистості, забезпечуючи додаткові можливості для дітей та молоді в сфері освіти, культури, спорту та науково-технічної діяльності. У місті Чернівці, як і в інших містах України, розвиток цих закладів значною мірою залежить від економічних передумов. Вивчення економічних факторів, що впливають на функціонування та розвиток закладів позашкільної освіти, є надзвичайно важливим для ефективного планування та реалізації освітніх програм.

Чернівці - обласний центр з розвинутою інфраструктурою, де зосереджені різноманітні промислові підприємства, бізнес-структури та заклади вищої

освіти. Економічний розвиток міста визначається рівнем доходів населення, станом місцевого бізнесу, обсягами інвестицій, а також бюджетними можливостями місцевої влади. На поточний момент, Чернівці демонструють стабільне економічне зростання, що створює передумови для розвитку соціальної сфери, включаючи освіту.

Бюджетне фінансування є одним з основних джерел підтримки закладів позашкільної освіти у місті Чернівці. Це фінансування здійснюється з місцевого, обласного та державного бюджетів. Місцева влада Чернівців щорічно формує бюджет, який включає видатки на освіту, в тому числі і на позашкільну. Однак, бюджетних коштів часто недостатньо для повного покриття потреб цих закладів, що змушує їх шукати додаткові джерела фінансування. Процес формування бюджету передбачає оцінку потреб закладів, аналіз минулорічних витрат та прогнозування необхідних ресурсів для забезпечення належного функціонування та розвитку позашкільних установ.

Розподіл бюджетних коштів здійснюється відповідно до затверджених програм і планів розвитку позашкільної освіти. Пріоритетними напрямками є:

- Підтримка існуючих закладів (ремонти, модернізація, закупівля обладнання).
- Фінансування нових програм і проектів.
- Оплата праці педагогічного персоналу.
- Організація та проведення культурно-освітніх заходів (виставки, конкурси, фестивалі).
- Забезпечення матеріально-технічної бази.

Для більш ефективного використання бюджетних коштів, у Чернівцях розробляються цільові програми розвитку позашкільної освіти. Ці програми можуть охоплювати різні аспекти: від розвитку інфраструктури до впровадження інноваційних методик навчання. Окрім місцевих програм, заклади позашкільної освіти можуть отримувати субвенції з обласного та державного бюджетів, які спрямовуються на реалізацію загальнонаціональних освітніх ініціатив. Інвестиції приватного сектора, а також міжнародні гранти

можуть стати суттєвим джерелом фінансування для розвитку позашкільної освіти у Чернівцях. Місцева влада та керівники закладів активно залучають інвесторів до співпраці, що дозволяє реалізовувати інноваційні проекти, покращувати матеріально-технічну базу та впроваджувати нові методики навчання.

Соціально-економічний стан сімей також впливає на можливості дітей відвідувати заклади позашкільної освіти. Високий рівень доходів населення сприяє збільшенню кількості дітей, які можуть дозволити собі відвідування платних гуртків та секцій. Навпаки, економічні труднощі обмежують доступ до таких послуг, що вимагає запровадження пільгових програм та стипендій для малозабезпечених категорій населення.

Місцеві підприємці та бізнес-структури можуть відігравати важливу роль у розвитку закладів позашкільної освіти, надаючи спонсорську підтримку, організовуючи спільні заходи та проекти. Партнерство з бізнесом сприяє розширенню можливостей для дітей і молоді, а також зміцнює соціальну відповідальність бізнесу.

Розвиток інфраструктури, зокрема будівництво нових навчальних приміщень, спортивних майданчиків та культурних центрів, є важливим напрямком економічної діяльності, що сприяє розвитку позашкільної освіти. Інфраструктурні проекти фінансуються як за рахунок бюджетних коштів, так і за підтримки приватних інвесторів. Економічні передумови розвитку закладів позашкільної освіти у місті Чернівці є важливою складовою в системі розвитку сфери освіти в загальному, оскільки позитивне економічне становище територіальної громади може забезпечити ефективну систему розвитку та діяльності освітніх закладів на території громади. В загальному економіка Чернівецької територіальної громади є досить розвиненою, оскільки в області функціонує розвинена транспортна та залізнична мережа, розвивається стрімко малий бізнес, функціонує досить велика кількість промислових та сільськогосподарських підприємств. Відповідно до галузевої структури виробництва область належить до індустріально-аграрної категорії [1, с. 9].

На даний момент на території Чернівецької територіальної громади виготовляється велика кількість м'ясної продукції, а це понад 34,5% від загального виробітку на території цілої області, молочна продукція, хлібобулочні вироби, цукор, пшениця, кондитерські вироби та переробка овочів та фруктів. На всю цю галузь припадає 13 підприємств, які ведуть свою діяльність на території Чернівецької територіальної громади, сплачуючи податки, вони формують бюджет громади, частина з якого переправляється на розвиток відділу освіти, який пройшов реформу 2018 року [1, с. 10-11]. Значна частина діяльності закладів позашкільної освіти фінансується з бюджету Чернівецької територіальної громади, а це понад 64%, і решту утримання йде за рахунок фінансових внесків самих учнів, які оплачують своє додаткове навчання в закладах позашкільної додаткової освіти на території громади.

Саме такі економічні чинники сприяють потенційному розвитку діяльності закладів позашкільної додаткової освіти дітей на території Чернівецької територіальної громади зумовлюють її розвиток у поєднанні з позитивною політикою керівництва відділу освіти Чернівецької територіальної громади. До прикладу на 2022 рік відділом освіти Чернівецької територіальної громади було виділено 800 000,00 грн. на діяльність закладів позашкільної додаткової освіти, їх ремонт, закупівлю сучасного обладнання та на підвищення кваліфікації кадрів.

Економічні передумови розвитку закладів позашкільної освіти у місті Чернівці є ключовим фактором, який визначає їхню ефективність та доступність для молоді. Чернівці являють собою обласний центр з розвинутою економікою, що створює передумови для інвестування в освітній сектор. Забезпечення фінансової підтримки з боку місцевої влади, бізнес-структур та інвесторів є важливим для забезпечення розвитку закладів позашкільної освіти. Бюджетне фінансування, субвенції та приватні інвестиції відіграють ключову роль у забезпеченні матеріально-технічної бази, оплати праці педагогічного персоналу та реалізації нових програм та проектів. Крім того, співпраця з місцевими підприємствами та бізнесом сприяє розширенню можливостей для

дітей і молоді в сфері освіти. Загальний розвиток економіки та високий рівень соціально-економічного статусу сімей також впливають на доступність додаткової освіти. Високий рівень доходів населення сприяє збільшенню попиту на послуги позашкільної освіти, а ефективна політика відділу освіти сприяє розвитку цього сектору.

Висновок до другого розділу.

Позашкільна освіта у Чернівецькій громаді пройшла значний шлях трансформації, від організованої державної системи радянського періоду до сучасної багатоформатної структури. Зі здобуттям незалежності України, скорочення державного фінансування призвело до зменшення кількості закладів, але стимулювало появу приватних та громадських навчальних центрів. Після 2000 року, завдяки місцевій підтримці та грантовим коштам, система позашкільної освіти почала відновлюватися. Реформи відділу освіти, зокрема інтеграція відділів культури, спорту та молоді, сприяли ефективному розвитку позашкільної освіти. Економічні та демографічні чинники, соціокультурний контекст та державна політика відіграють ключову роль у функціонуванні позашкільних закладів. Забезпечення фінансової підтримки з боку місцевої влади, бізнес-структур та інвесторів є важливим для розвитку інфраструктури, підвищення якості освіти та реалізації нових програм.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗМІЩЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

3.1. Географія позашкілля у громаді

Географічні заклади позашкільної додаткової освіти для дітей розташовані в місті Чернівці та в ближніх двох селах, які входять до складу Чернівецької територіальної громади. В таблиці 3.1. мною представлений кожен заклад та його місцезнаходження в Чернівецькій територіальній громаді [18].

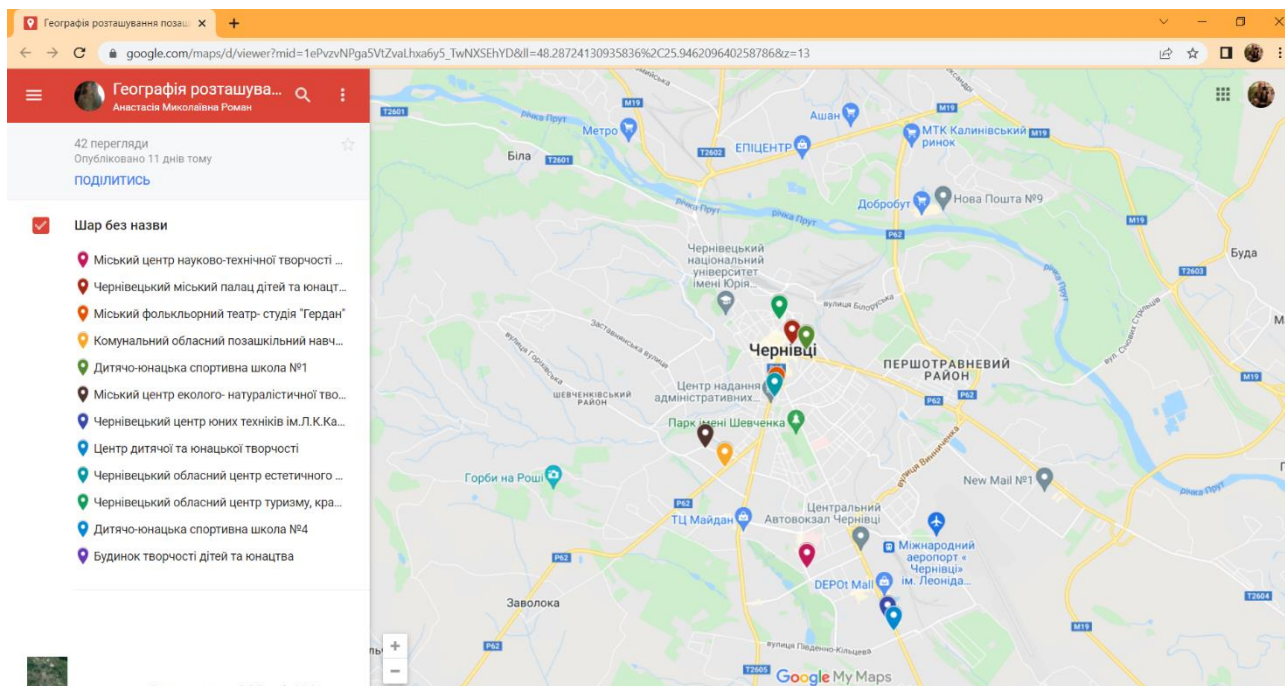


Рис. 3.1 Карта “Географія розташування комунальних закладів позашкілля в Чернівецькій територіальній громаді”

Нами також створено онлайн карту закладів позашкілля Чернівецької міської територіальної громади. Посилання на карту “Географія розташування закладів позашкілля в Чернівецькій територіальній громаді”

https://www.google.com/maps/d/edit?mid=1ePvzvNPga5VtZvaLhxa6y5_TwNXSEhYD&usp=sharing

Таблиця 3.1.

*Географія розташування комунальних закладів позашкілля у Чернівецькій
територіальній громаді*

№	Назва закладу	Адреса
1	Міський центр науково-технічної творчості учнівської молоді	58018, м.Чернівці, вул. Небесної Сотні, 23
2	Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді	58000, м.Чернівці, вул. Олега Кошового, 57
3	Будинок творчості дітей та юнацтва	58025, м. Чернівці, вул. Демократична, 5
4	Міський палац дітей та юнацтва	58008, м.Чернівці, вул. А.Шептицького, 10
5	Чернівецький центр юних техніків ім. Л.К.Каденюка	58032, м. Чернівці, вул. Головна, 220
6	Центр дитячої та юнацької творчості	58032, м.Чернівці, вул. Головна 224
7	Міський фольклорний театр-студія «Гердан»	58001, м.Чернівці, вул. О.Поповича, 4
8	Чернівецький районний центр спортивного туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді	58008, м. Чернівці вул.Переяславська, 7 Г
9	Дитячо-юнацька спортивна школа №1 Чернівецької міської ради	58000, м. Чернівці вул. Сучавська буд. 2
10	«Чернівецький обласний центр естетичного виховання «Юність Буковини»	58001, м.Чернівці вул.Героїв Майдану, 5
11	Обласний позашкільний навчальний заклад «Буковинська Мала академія наук учнівської молоді»	58000, м.Чернівці, вул.Сторожинецька, 62
12	Дитячо-юнацька спортивна школа №4 Чернівецької міської ради	58000, м.Чернівці, вул. Івана Підкови, 18А

Отже, з представлених даних в таблиці 3.1., ми можемо побачити перелік усіх закладів позашкільної освіти для дітей Чернівецької територіальної громади та їх географічне розташування на території Чернівецької територіальної громади [18]. Даний перелік закладів позашкільної освіти для дітей показує існуючі заклади та ті які функціонують станом на 2022 рік, також слід зазначити, що на даний момент на території Чернівецької територіальної громади найближчим часом буде відкрито кілька нових закладів позашкільної освіти для дітей. Слід зазначити, що нові заклади, які плануються відкритися в більшості будуть приватними, і спрямовані на навчання спорту та різного роду мистецьких спрямування для дітей Чернівецької територіальної громади [18].

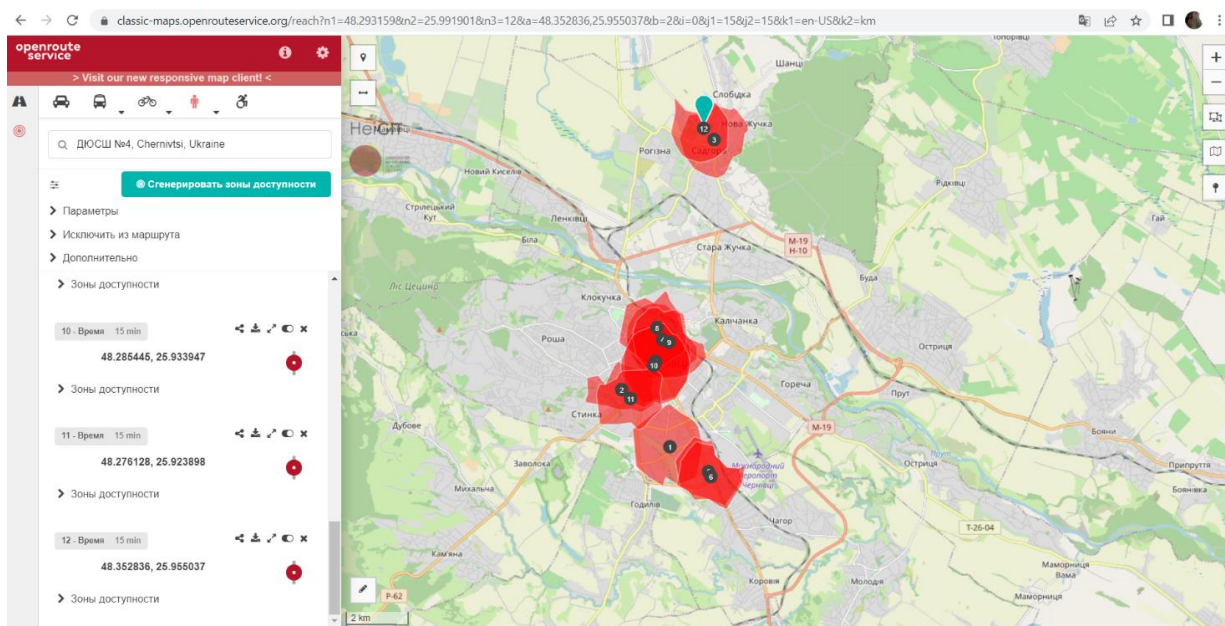


Рис. 3.2 Картосхема 15-хв доступності до комунальних закладів позашкілля в Чернівецькій територіальній громаді”

Доступність транспорту може впливати на позашкільну освіту в різних аспектах: якщо заклад позашкільної освіти розташований в далеко досяжному місці без транспорту, це може зробити його недоступним для багатьох учнів, особливо для тих, хто мешкає в окремих районах міста або в сільській місцевості. Це може обмежити доступність для дітей з низькими доходами або тих, які не мають власного транспорту. Безпека: Недостатня доступність транспорту може також бути небезпечною для дітей, які мають добиратись додому, особливо в зоні з високим ризиком злочинності або в районах зі слабою інфраструктурою. Додаткові витрати також є проблемою діти повинні, витрачати кошти на дорогу що може бути проблемним для батьків. Різноманітність занять: Якщо заклади позашкільної освіти не мають достатнього доступу до транспорту, це може обмежувати різноманітність занять, які вони можуть пропонувати. Наприклад, відсутність доступу до спортивних майданчиків може призвести до обмеження спортивних занять або занять на свіжому повітрі. Отже, доступність транспорту може мати значний вплив на можливості для дітей отримати позашкільну освіту. Важливо забезпечити належний доступ до транспорту, щоб учні мали можливість вільно брати участь у заняттях.

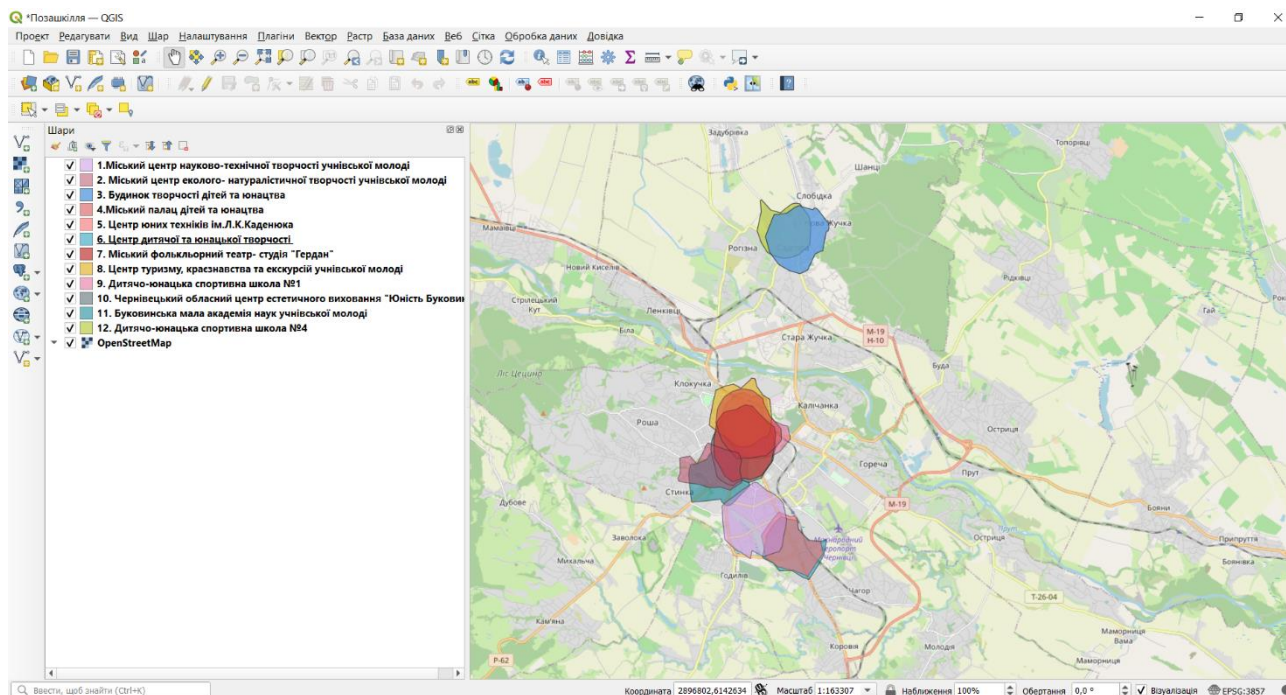


Рис. 3.3 Картосхема перекриття 15-хв доступності до комунальних закладів позашкілля в Чернівецькій територіальній громаді

Місцезнаходження може мати значний вплив на заклади позашкільної освіти Чернівців.

- **Доступність:** місцезнаходження закладу може впливати на те, наскільки легко його можна знайти та дістатися до нього. Заклади позашкільної освіти, які розташовані в центрі міста або поруч з громадським транспортом, можуть бути більш доступними для більшої кількості людей, ніж ті, що розташовані на окраїнах міста або в сільських районах.

- **Конкуренція:** місцезнаходження може впливати на кількість конкуруючих закладів позашкільної освіти в тому ж регіоні. Наприклад, якщо в районі вже є багато закладів з певною спеціалізацією, то новий заклад, що пропонує ту ж саму спеціалізацію, може мати складнощі для залучання нових дітей.

- **Культурний контекст:** місцезнаходження може також впливати на те, які види позашкільної освіти є популярні в тому регіоні. Наприклад, в областях з високим рівнем культурної активності можуть бути популярні заклади, що спеціалізуються на мистецтві та музиці, тоді як в інших районах можуть бути більш популярні заклади.

- Економіка: впливає на можливість закладу пропонувати різні послуги, такі як обладнання для спортивних тренувань, комп'ютерні класи тощо.

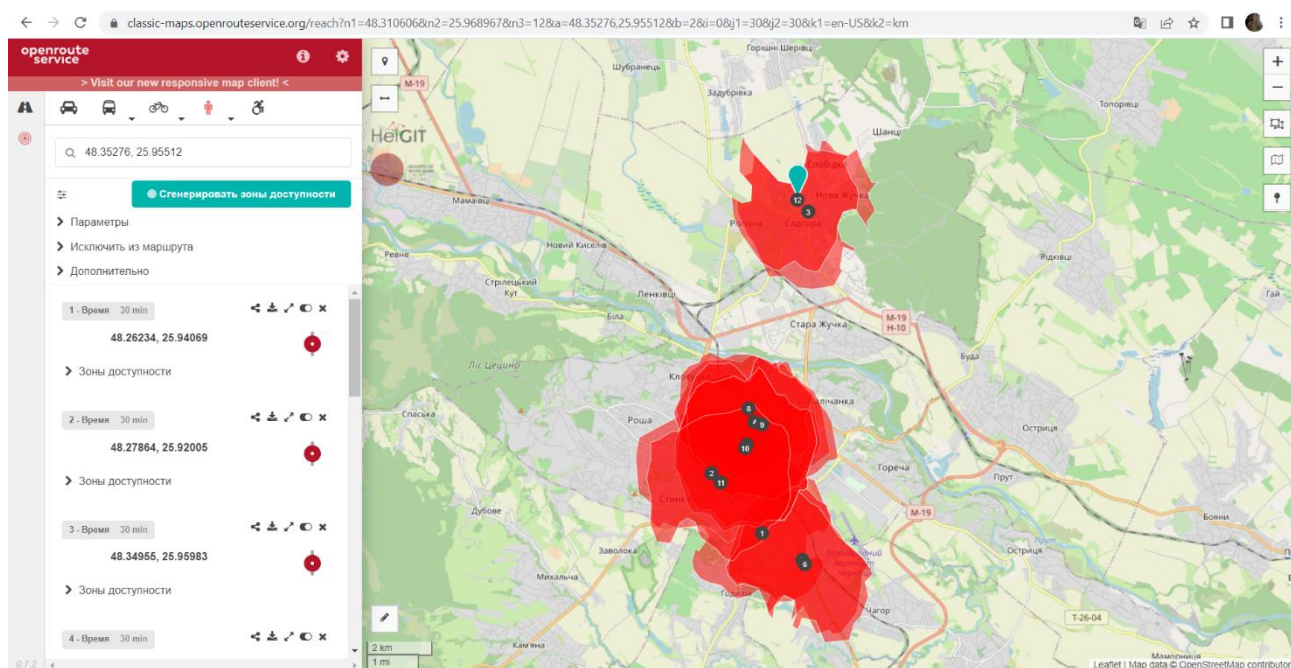


Рис.3.4 Картосхема 30-хв доступності до комунальних закладів позашкілля в Чернівецькій територіальній громаді”

В даних скріншотах представлення доступність з ізохронами до позашкільних закладів 15 хв та 30 хв пішки. На даний момент в Чернівецьку ТГ приїжає все більше дітей переселенців які будуть потребувати допомоги у виборі закладів позашкілля для подальшого навчання. За допомогою карт які були створені можна буде ознайомитись з основними закладами різних типів. Дізнатись їхню адресу, місце розташування, цікаву інформацію, фото, і також сайти вказані в легенді.

За картою доступності можна побачити нерівномірність розташування закладів, наприклад є пусті місця де дійсно потрібно побудувати якийсь цікавий спортивний гурток для дітей. Ще однією з основних проблем є оплата за навчання в приватних гуртках, на мою думку потрібно створити більше державних закладів щоб дітки мали більше можливостей.

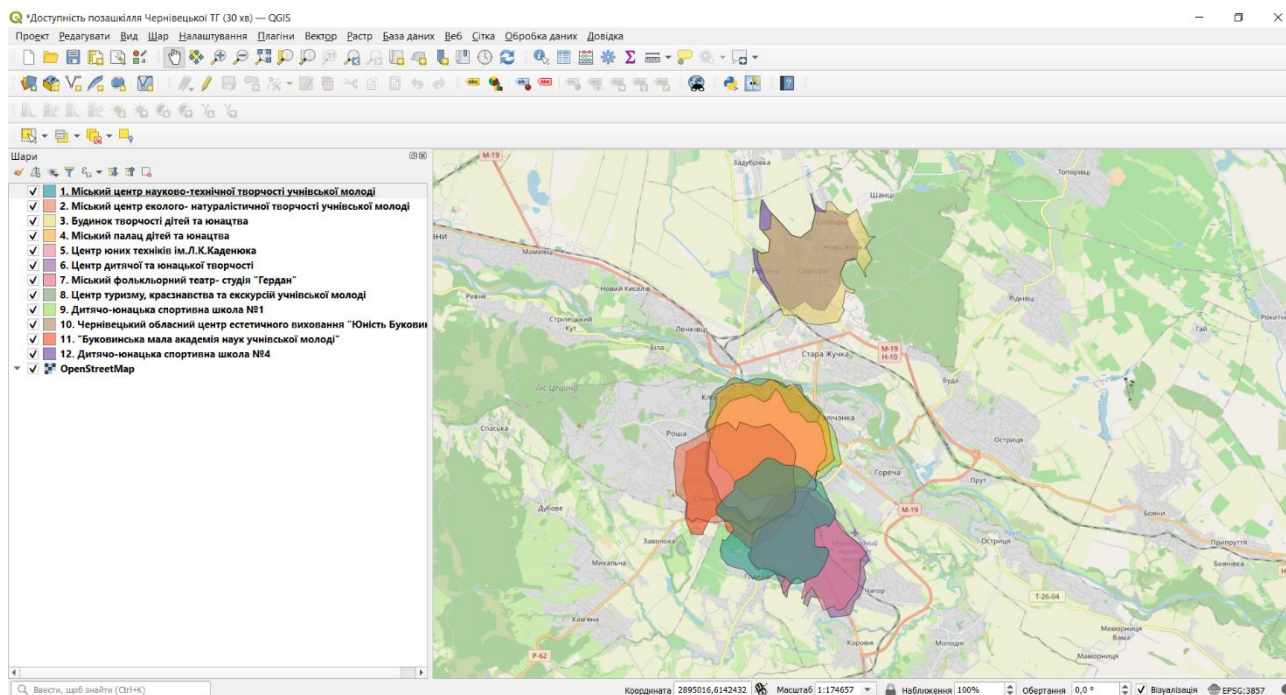


Рис 3.5 Картосхема перекриття 30-хв доступності до комунальних закладів позашкільля в Чернівецькій територіальній громаді”

Аналіз географічного розташування закладів позашкільної освіти в місті Чернівці та його навколишніх селах відображає різноманітні аспекти доступності цих закладів для дітей. Доступність транспорту грає ключову роль у забезпеченні можливості для дітей відвідувати ці заклади. Розташування закладів у більш досяжних місцях, поруч з громадським транспортом або в центральних районах міста, сприяє їхній доступності для більшої кількості учнів. Нерівномірність розташування закладів може створювати перешкоди для деяких дітей, особливо тих, хто мешкає в окремих районах міста або в сільській місцевості, де доступ до транспорту обмежений. Це може обмежувати можливості для дітей отримати позашкільню освіту, особливо для тих, хто має низькі доходи або не має власного транспорту. Крім того, географічне розташування може впливати на конкуренцію між закладами позашкільної освіти та різноманітність занять, які вони можуть пропонувати. Заклади, розташовані в різних районах міста, можуть пропонувати різні програми та послуги в залежності від культурного контексту та економічного стану цих районів. Отже, доступність транспорту грає важливу роль у забезпеченні доступу до позашкільної освіти для всіх дітей. Важливо розглядати цей аспект

при плануванні розвитку нових закладів позашкільної освіти та розташуванні їх у місті Чернівці для забезпечення максимальної доступності для всіх учнів.

3.2 Аналіз формування контингенту учнів

Формування контингенту учнів у Чернівецькій Територіальній громаді – це складний і багатоплановий процес, що включає в себе різноманітні аспекти, такі як демографічні, соціально-економічні та освітні фактори. Однак, аналізуючи цей процес, слід звернути увагу на кілька ключових аспектів.

По-перше, демографічні тенденції грають важливу роль у формуванні контингенту учнів. Зміни в розміщенні населення, рівень народжуваності, міграційні процеси – усе це впливає на кількість дітей, які вступають до шкіл. Наприклад, зниження народжуваності може призвести до зменшення кількості учнів у загальноосвітніх закладах.

По-друге, соціально-економічні умови мають велике значення. Сімейний достаток, доступність соціальних послуг, рівень безробіття – все це впливає на можливість дітей отримати якісну освіту. Нерідко можна спостерігати, як у школах з низьким рівнем соціально-економічного статусу концентрується велика кількість дітей з малозабезпечених сімей.

По-третє, освітні політики і стратегії також впливають на формування контингенту учнів. Реформи у сфері освіти, впровадження нових програм та підходів до навчання можуть змінити вибір батьків щодо шкіл для своїх дітей. Наприклад, впровадження профільного навчання або мовних програм може зробити деякі школи привабливішими для певної категорії батьків і дітей.

Враховуючи ці аспекти, можна зробити висновок про складність процесу формування контингенту учнів у Чернівецькій Територіальній громаді. Це завдання вимагає комплексного підходу, урахування різноманітних факторів і постійного моніторингу для забезпечення доступної та якісної освіти для всіх дітей. Підтримуючи високу якість освіти та забезпечуючи відповідні умови для

всіх учнів, важливо розвивати інклюзивні підходи до навчання. Це означає створення середовища, де кожен учень, незалежно від своїх індивідуальних особливостей та потреб, має можливість отримати якісну освіту та розвиватися. Зокрема, важливо забезпечувати доступність освітніх послуг для дітей з інвалідністю, забезпечувати підтримку для дітей з особливими освітніми потребами та розвивати інклюзивні програми та класи.

Крім того, важливо стимулювати батьківський вибір щодо освіти та забезпечити їм необхідну інформацію та підтримку у цьому процесі. Ініціативи з підвищення освітньої свідомості батьків, організація відкритих днів у школах, консультації з питань вибору навчального закладу – це всі можливі шляхи сприяти активному вибору батьків та створенню різноманітних мовленевих середовищ у школах.

Розвиток партнерських зв'язків між освітніми установами, громадськістю, підприємствами та іншими зацікавленими сторонами може сприяти більш ефективному формуванню контингенту учнів. Наприклад, спільні проекти з підприємствами можуть сприяти підготовці учнів до майбутньої професійної діяльності та розвитку їхніх навичок.

Загалом, формування контингенту учнів у Чернівецькій Територіальній громаді – це складний і многогранний процес, який вимагає уваги до різноманітних аспектів, починаючи від демографічних тенденцій і закінчуючи освітніми стратегіями та партнерствами. Лише комплексний підхід та спільна робота всіх зацікавлених сторін можуть забезпечити високий рівень якості освіти та успіх для всіх учнів.

Для висвітлення поставленого питання, мною було опрацьовано процес набору та формування груп учнів шкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади. Кожен заклад позашкільної освіти у відповідності до свого спрямування формуючи контингент учнів виводять додаткові педагогічні ставки та вживають заходів для залучення вихованців, учнів і слухачів, які потребують навчальної та додаткової допомоги у сфері освіти та соціальної реабілітації, до різних форм позашкільної освіти [21].

В загальному формування та набір учнів відбувається через попередній запис, оскільки якщо дитина хоче займатися футболом, то звертається до адміністрації закладу футбольної школи, якщо ж хоче займатися мистецтвом чи музикою чи то хореографією, то звертається до адміністрації відповідного позашкільного закладу додаткової освіти через попередній запис в закладі позашкільної освіти формуються списки, набираються групи в залежності від вікової категорії та розпочинається процес навчання.

Усі статистичні дані передаються у відділ освіти Чернівецької територіальної громади, в якій у свою чергу опрацювавши матеріал приймають заходи для подальшого функціонування закладу позашкільної освіти, у випадку коли заклад є приватним, то керівні дії застосовуються на місці в закладі. На основі отриманих даних відділ освіти Чернівецької територіальної громади формує свій бюджет, займається відповідною роботою з кадрами, проводить міжрегіональні конкурси та працює на благо розвитку додаткової освіти на території громади.

Уся діяльність закладів позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади базується на дотриманні норм діючого законодавства, а головне Закону України «Про позашкільну освіту» [7], в якому прописані основні норми функціонування закладів позашкільної освіти в Україні, вимоги до кваліфікації кадрів, режиму роботи та відповідного набору учнів та формування навчальних груп. Чітке дотримання норм діючого законодавства та виконання поставлених завдань відділом освіти Чернівецької територіальної громади забезпечує позитивний імідж системи позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади та тим самим формує позитивний клімат для подальшого розвитку системи позашкільної освіти для дітей на території Чернівецької територіальної громади [21].

Аналізуючи процес формування контингенту учнів у Чернівецькій Територіальній громаді, можна зробити кілька важливих висновків: Ключовими факторами, що впливають на формування контингенту, є демографічні, соціально-економічні та освітні аспекти. Зміни у розміщенні

населення, рівень народжуваності, а також соціальний статус сімей і освітні стратегії батьків мають велике значення. Впровадження нових освітніх політик і стратегій може впливати на вибір батьків щодо шкіл для своїх дітей. Наприклад, профільне навчання або мовні програми можуть зробити деякі школи більш привабливими для певних категорій учнів. Розвиток інклюзивних підходів до навчання та сприяння доступності освітніх послуг для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, є важливими аспектами формування контингенту учнів. Співпраця між освітніми установами, громадськістю та підприємствами може сприяти більш ефективному формуванню контингенту учнів і підготовці їх до майбутньої професійної діяльності. Отже, формування контингенту учнів в Чернівецькій ТГ є складним процесом, який потребує уваги до різних аспектів і комплексного підходу для забезпечення доступної та якісної освіти для всіх дітей.

3.3. Географія приватних закладів позашкільля

Приватні заклади позашкільньої освіти займаються різними видами навчання, які доповнюють та розширюють освітні можливості, що надаються державними школами. Основні напрямки приватних закладів позашкільньої освіти можуть включати підготовку до вступу до ВНЗ, вивчення іноземних мов, розвиток творчих здібностей та наукові і технічні курси. Особливість приватних закладів позашкільньої освіти стає в індивідуалізованому підході до навчання та гнучкому розкладі та форматі заняття, що дозволяє учням використовувати додаткову освіту в зручному для них часі та форматі.

Таблиця 3.2

*Географія розташування приватних закладів позашкілля у Чернівецькій
територіальній громаді*

№	Назва закладу	Адреса
1	Центр розвитку дитини «Моя ІриСкА»	вулиця Руська, 229 а, Чернівці, Чернівецька область, 58023
2	DanceLife & KinderLife	вулиця Героїв Майдану, 57, Чернівці, Чернівецька область, 58000
3	STEM-школа Inventor	вулиця Ентузіастів, 8, Чернівці, Чернівецька область, 58000
4	Дитяча художня студія образотворчого мистецтва Каменя	вулиця Щербанюка, 73, Чернівці, Чернівецька область, 58000
5	Сім'я від А до Я	проспект Незалежності, 92з, Чернівці, Чернівецька область, 58000
6	MRAMOR.art	проспект Незалежності, 131, Чернівці, Чернівецька область, 58000
7	Центр робототехніки Boteon	Головна вулиця, 89 (ІІІ поверх, Чернівці, Чернівецька область, 58000
8	Авторська Школа Танцю TaiS	Головна вулиця, 100а, Чернівці, Чернівецька область, 58000
9	ChampionDanceTeam	проспект Незалежності, 106а, Чернівці, Чернівецька область, 58000
10	Дитячо-юнацька спортивна школа "Вертеп"	вулиця Богдана Хмельницького, 47, Чернівці, Чернівецька область, 58000
11	Еліт	Головна вулиця, 246, Чернівці, Чернівецька, 58000
12	Розважальний центр "Мурашник"	вулиця Героїв Майдану, 150, Чернівці, Чернівецька область, 58000

Карта географії розташування державних та приватних закладів позашкілля в Чернівецькій територіальній громаді може бути корисна з кількох причин:

Орієнтація для мешканців: Знання про розташування цих закладів допоможе мешканцям міста та області легше знаходити та добиратися до них для отримання різноманітних послуг та програм, які пропонуються.

Планування дозвілля: Інформація про розташування закладів позашкілля дозволить мешканцям більш ефективно планувати свої дозвільні та освітні заходи, обираючи ті, що знаходяться ближче до їхнього місця проживання або роботи. Розвиток місцевого співтовариства: Знання про розташування закладів позашкілля може сприяти розвитку місцевого співтовариства, оскільки вони

можуть стати центрами активностей та подій, які залучатимуть мешканців та сприятимуть їхній соціальній взаємодії.

Посилання на карту:

<https://www.google.com/maps/d/viewer?hl=uk&mid=1ePvzvNPga5VtZvaLhxa6y5TwNXSEhYD&ll=48.30111280890914%2C25.951274700000013&z=12>

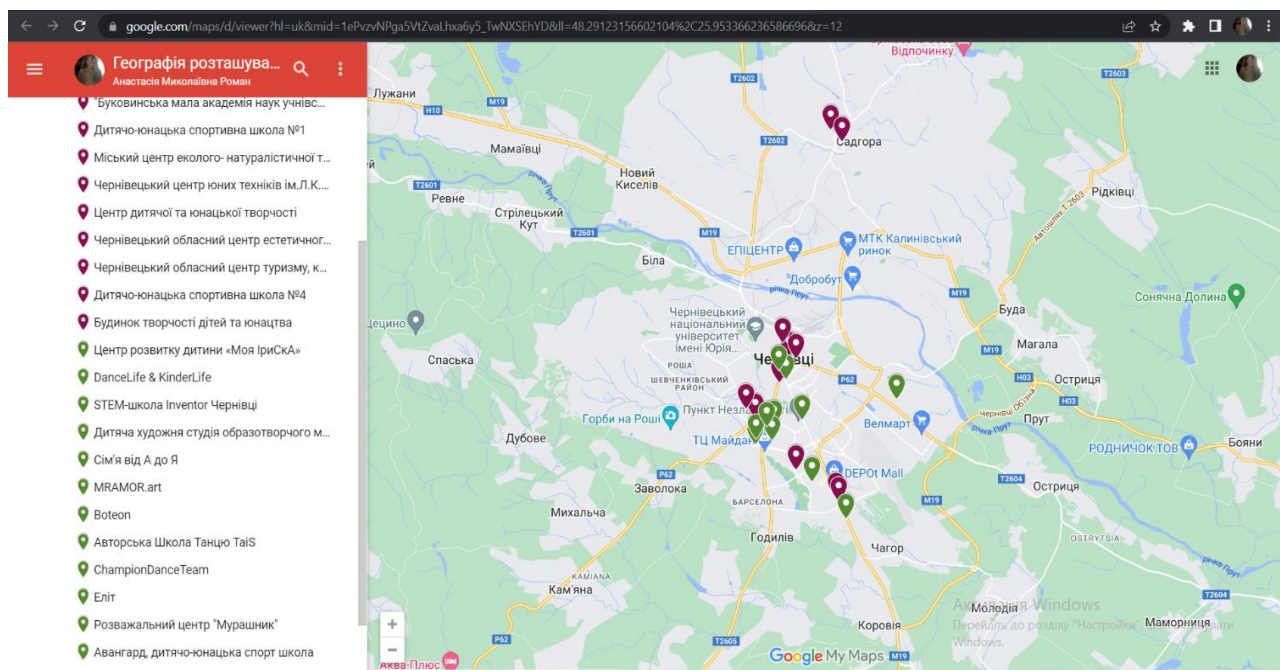


Рис. 3.6 Карта “Географія розташування приватних та державних закладів позашкілля в Чернівецькій територіальній громаді”

Підвищення доступності освіти та розвитку: Знання про розташування закладів позашкілля може сприяти підвищенню доступності освітніх та розвивальних можливостей для різних соціальних груп, забезпечуючи їм можливість отримати необхідні навички та знання.

Також карта дозволяє людям швидко знайти заклад позашкільної освіти в їхньому районі або місцевості та подивитись відстань від їхнього місця проживання. Це може бути особливо корисно для батьків, які шукають кращі можливості для розвитку своїх дітей. . Карта може надати інформацію про типи програм, які пропонуються в закладах позашкільної освіти, таких як мистецтво, наука, спорт, культура тощо. Користувачі можуть шукати програми, які відповідають їхнім інтересам та потребам, і знайомляться з детальною

дітей, особливо з низькими доходами або без власного транспорту. Нерівномірність розташування закладів може створювати перешкоди для дітей з віддалених районів. Географічне розташування також впливає на різноманітність програм, які пропонують заклади, враховуючи культурний та економічний контекст районів. Ключовими факторами формування контингенту учнів є демографічні, соціально-економічні та освітні аспекти. Важливо враховувати ці фактори при плануванні нових закладів позашкільної освіти для забезпечення доступності та якісної освіти для всіх дітей. Карта розташування закладів позашкільної освіти є корисним інструментом для дітей та батьків, допомагаючи планувати дозвілля дітей та підвищуючи доступність освітніх можливостей.

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Аналізуючи поставлене питання було опрацьовано низку проблемних моментів в діяльності системи позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади. Серед основних проблем, з якими стикається система позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади є низька заробітна плата працівників закладів позашкільної освіти, багато хто просто залишає роботу та відкриває власні гуртки, приватного характеру, оскільки через невисоку зарплату жити в сучасних умовах складно, а праця з дітьми є складним процесом, який повинен оплачуватися відповідно.

На даний момент зарплата працівників закладів позашкільної освіти по території Чернівецької територіальної громади в середньому складає від 7 до 12 тисяч гривень. Але в більшості даний показник ближче до семи тисяч, оскільки все залежить від стажу роботи, а молоді працівники не хочуть йти працювати на таких умовах, оскільки із зарплатою у 250 доларів на місяць в обласному центрі прожити неможливо у зв'язку з постійним ростом цін на елементарні продукти та послуги проживання.

Тому велика кількість молодих кваліфікованих кадрів починає працювати самостійно або ж йде в приватні навчальні заклади, і дана проблема спостерігається в багатьох комунальних закладах позашкільної освіти для дітей на території Чернівецької територіальної громади.

Ще однією важливою проблемою є брак кваліфікованих кадрів, оскільки позашкільна освіта, це освіта з певним спрямуванням, тому кваліфікація кадрів стоїть першочерговим завданням перед керівництвом відділу освіти на території Чернівецької територіальної громади. Для того, щоб постійно підвищувати кваліфікацію кадрів необхідно виділяти значні фінансові ресурси, і тих 800 000,00 гривень, які виділено на 2022 рік не достатньо, через те, що

значна частина коштів буде направлена на інші потреби закладів дошкільної освіти.

Тому вирішення зазначених проблем потребує негайного вирішення, оскільки через втрату кваліфікованих кадрів кількість закладів може зменшитися, а через відсутність таких кадрів і може піти спад на записи учнів в контексті додаткової освіти позашкільного закладу.

Проаналізувавши зазначені проблеми, я вважаю, що для вирішення даних проблем необхідно керівництву відділу освіти прийняти наступні кроки, для вирішення даної проблеми:

- Збільшення фінансування на зарплати вчителям (*оскільки Чернівецька територіальна громада має фінансові можливості через своє економічно-позитивне розташування та фінансові ресурси за рахунок розвинутого підприємництва та великих промислових гігантів на території територіальної громади*);

- Через збільшення заробітної плати залучати нових висококваліфікованих кадрів, професіоналів своїй справі (*Ті студенти, які завершують навчання, багато хто проходить стажування в Європейських освітніх закладах залучати та пропонувати їм місце роботи і заробітню плату, але вищу 12-14 000 грн., оскільки вони зможуть залишитися за кордоном і не повертатися до України*);

- Підвищення кваліфікації діючих кадрів (*За рахунок збільшення фінансування закладів позашкільної освіти частинку коштів направити на підвищення кваліфікації кадрів, тих установ де найбільший попит серед дітей. Дані курси підвищення кваліфікації проводити періодично, 1 раз на рік, така система дозволить викладачам позашкільних закладів ефективно працювати та володіти сучасними технологіями навчання в системі позашкільної додаткової освіти дітей на території Чернівецької територіальної громади*).

Також, важливим завданням було порівняти особливості функціонування закладів позашкільної освіти комунального та приватного секторів.

Серед переваг приватних закладів позашкільної освіти варто визначити: більш широкий вибір послуг, приватні заклади часто спеціалізуються в певних галузях, тому можуть пропонувати більший вибір послуг та програм, що відповідають індивідуальним потребам учнів. Більш гнучкий графік: приватні заклади можуть пропонувати гнучкіші графіки навчання, що дає можливість учням відвідувати заняття у зручний для них час. Приватні заклади можуть мати кращі умови для навчання, такі як більш сучасні приміщення, обладнання та матеріали для навчання. Але є й низка недоліків, що надто вагоме у сучасних реаліях: вища вартість приватні заклади часто коштують дорожче, ніж державні, що може бути проблемою для більшості людей. Відсутність державної підтримки: приватні заклади не отримують державної фінансової підтримки, тому можуть бути менш доступними для тих, хто не може собі дозволити оплату за навчання.

На користь комунальних закладів позашкільної освіти зауважимо, що для них притаманна доступність - державні заклади надають безкоштовні послуги, а також можуть бути доступними для ширшого кола людей. Державні заклади отримують фінансову підтримку від уряду, що дозволяє їм забезпечити якісне навчання та більш доступні ціни. Більш широкий доступ до ресурсів, державні заклади позашкільної освіти можуть мати доступ до більш широкого спектру ресурсів, таких як державні програми, джерела фінансування та державні приміщення, що може поліпшити якість освіти. В той же час, державні заклади можуть пропонувати обмежений вибір послуг і програм, що не завжди відповідає індивідуальним потребам учнів. Також недоліком є строгий графік, що може бути не зручним для деяких учнів та персоналу, обмежені години роботи та режим навчання.

Отже, вибір між приватними та державними закладами позашкільної освіти залежить від потреб індивіда та його фінансових можливостей. Якщо учень шукає більш гнучкі графіки та ширший вибір послуг, приватний заклад може бути кращим варіантом, але він коштуватиме більше. Для тих, хто не може дозволити собі витрати на навчання, державний заклад може бути

кращим вибором, хоча він може мати менші гнучкі умови та обмежений вибір послуг.

Для того щоб провести комплексний аналіз розвитку комунальних закладів позашкілля Чернівецької міської ради ним було складено SWOT- та PEST аналіз.

SWOT аналіз розвитку позашкільних закладів Чернівецької громади

Таблиця 4.1.

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Розбудована система позашкільної освіти, що включає різноманітні заклади: музеї, бібліотеки, клуби тощо. 2. Наявність кваліфікованого педагогічного персоналу, який готовий до вдосконалення своїх професійних навичок. 3. Наявність досвіду у проведенні різноманітних заходів: вистави, концерти, театральні постановки тощо. 4. Зацікавленість місцевої громади в розвитку позашкільної освіти.	1. Обмежені бюджетні витрати на фінансування позашкільних закладів, що ускладнює проведення додаткових заходів та оновлення технічного обладнання. 2. Відсутність можливості проведення деяких заходів у зв'язку зі слабо розвиненою інфраструктурою.
Можливості	Загрози
1. Використання сучасних технологій у розвитку позашкільної освіти. 2. Розвиток співпраці з іншими закладами освіти для проведення спільних заходів. 3. Розширення власної інфраструктури та оновлення технічного обладнання	1. Висока конкуренція з боку інших позашкільних закладів. 2. Недостатній інтерес молоді до позашкільної освіти. 3. Економічна нестабільність, яка може призвести до зменшення фінансування позашкільних закладів.

SWOT-аналіз позашкільної освіти Чернівців дозволяє виділити переваги та недоліки, а також розмежувати можливості, загрози та шанси для розвитку. Перевагами можна назвати наявність великої кількості позашкільних закладів у місті, що забезпечує широкі можливості для дітей та молоді в різних сферах

навчання та розвитку. Також можна відзначити наявність досвідчених та кваліфікованих вчителів, що забезпечують високий рівень якості надання позашкільної освіти. Однак серед недоліків можна виділити нестачу фінансування, що обмежує можливості розвитку та модернізації закладів. Також можна відзначити нерівномірний доступ до позашкільної освіти в різних районах міста та нерівні умови навчання в різних закладах. Загрозами для розвитку позашкільної освіти можуть статися зміни в державній політиці щодо освіти, можливі негативні наслідки для співпраці з іншими позашкільними закладами в Україні та за кордоном.

PEST аналіз розвитку позашкільних закладів Чернівецької міської ради

Таблиця 4.2.

Політичні фактори	Економічні фактори
1. Реформи в освіті та зміни в законодавстві, що можуть вплинути на фінансування та розвиток позашкільних закладів. 2. Політична нестабільність та конфлікти, які можуть вплинути на безпеку та стабільність діяльності позашкільних закладів.	1. Економічна стабільність та зростання в регіоні, це може позитивно вплинути на фінансування та розвиток позашкільної освіти. 2. Конкуренція з іншими позашкільними закладами, які можуть призвести до зменшення кількості учнів.
Соціальні фактори	Технологічні фактори
1. Потреба в позашкільній освіті серед населення, яка може залежати від культурного та соціального рівня. 2. Зміни в демографічній ситуації та міграційні процеси, які можуть вплинути на кількість учнів.	1. Розвиток нових технологій та інформаційних засобів, що може вплинути на методи та засоби позашкільної освіти. 2. Наявність та якість інфраструктури, необхідної для розвитку позашкільної освіти.

Однак, є також шанси для розвитку позашкільної освіти в Чернівцях, такі як можливість привернення додаткових інвестицій у розвиток закладів, можливість створення партнерств з іншими закладами в Україні та за кордоном, а також розвиток інноваційних технологій та впровадження нових методів навчання.

PEST аналіз позашкільної освіти Чернівців дає можливість оцінити зовнішні фактори, які можуть вплинути на розвиток позашкільної освіти в місті. У результаті аналізу можна зробити наступні висновки:

Національна та регіональна політика забезпечують підтримку розвитку позашкільної освіти через державні програми та фінансування, але є ризик політичної нестабільності, який може вплинути на вконання цих програм. Економічне зростання та інвестиції можуть підтримати розвиток позашкільної освіти, але зменшення економічного зростання може призвести до зменшення фінансування цієї галузі. Демографічні зміни в структурі населення можуть вплинути на попит позашкільної освіти. Швидкі зміни в технологіях можуть вплинути на те, як позашкільна освіта надається та які ресурси необхідні для її забезпечення. Загалом, аналіз PEST показує, що позашкільна освіта в Чернівцях має багато перспектив та можливостей для розвитку, але потребує врахування різних зовнішніх факторів при розробці стратегії.

З аналізу виявлено, що система позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади має ряд серйозних проблем, таких як низька заробітна плата працівників, брак кваліфікованих кадрів і нестабільне фінансування. Ці проблеми можуть призвести до зменшення кількості закладів та якості надання освітніх послуг. Для вирішення цих проблем рекомендується кілька ключових заходів. По-перше, необхідно збільшити фінансування на зарплати працівникам, щоб зберегти і привернути висококваліфікованих кадрів. Крім того, важливо залучати нових фахівців, пропонуючи їм конкурентоспроможну зарплату та можливості для професійного зростання. Підвищення кваліфікації діючих кадрів також є важливою складовою стратегії, що допоможе підтримувати високий рівень освіти.

Висновки до четвертого розділу.

Проведені SWOT- та PEST-аналізи підтверджують необхідність урахування зовнішніх факторів та максимізації переваг та можливостей, щоб забезпечити стабільний розвиток позашкільної освіти в місті. Важливо враховувати політичну, економічну, соціальну та технологічну обстановку для ефективного формулювання стратегії розвитку. Загальний висновок полягає в тому, що вирішення проблем системи позашкільної освіти в Чернівцях вимагає комплексного підходу та активної співпраці місцевих влад, громадських організацій та освітніх установ для забезпечення якісної та доступної освіти для всіх дітей та молоді.

ВИСНОВКИ

Отже, на основі проведеного мною дослідження в даній дипломній роботі, попередньо проаналізувавши весь викладений матеріал, я можу зробити наступні висновки:

1. Для виявлення передумов та логіки появи концепту «позашкільної освіти» звернемося до історії. Мене найперше цікавило, коли в Україні склалася система основної та професійної освіти та в який період часу виникла потреба у появі додаткової освіти, з якими соціально-політичними, економічними умовами це пов'язано.

Під впливом економічної ситуації, а також розвитку інфраструктури державної влади, необхідності в освічених священиках, які виконували роль вчителів, у XVII ст. починається розвиток шкіл з елементами греко-латинської освіти, відкриваються навчальні заклади позашкільної освіти.

2. Дотримуючись погляду на позашкільну освіту як метакатегорію стосовно шкільному навчанню, Є. М. Мединський стверджував, що «освіта тільки й може бути позашкільною, а те, що прийнято називати «шкільною освітою», є не більше як навчання, як підготовка до освіти». Обґрунтовуючи свій підхід, вчений вказує на те, що «позашкільна освіта та шкільне навчання – явища абсолютно різнорідні», позашкільна освіта не може бути замінена школою, більше того – чим вищий рівень шкільної навченості, тим більше потреба у позашкільній освіті, що є свідченням їх не взаємозамінності; «Шкільна освіта притаманна всім людям, тоді як позашкіллям користуються порівняно небагато дітей».

3. Відповідно до Закону «Про освіту», право на реалізацію додаткових освітніх програм як основного виду діяльності мають організації додаткової освіти та організації додаткової професійної освіти. Крім цього, право реалізовувати додаткові освітні програми закріплено за дошкільними освітніми організаціями; загальноосвітніми організаціями; професійними освітніми організаціями; освітніми організаціями вищої освіти.

4. Ретросективний аналіз становлення додаткової освіти дітей дозволив виявити основні тенденції розвитку установ позашкільної додаткової освіти дітей на території чернівецької територіальної громади. Реформа відділу освіти в Чернівецькій територіальній громаді почалася ще у 2018 році, коли було реформовано відділ освіти, до складу якого увійшов відділ культури, спорту та молоді, поєднавши це все під одним керівництвом, така стратегія надала змогу ефективного розвитку формування системи позашкільних закладів додаткової освіти для дітей.

В загальному кожна галузь освіти зазнає певного впливу від соціальних, географічних, демографічних, політичних, економічних та правових чинників в державі, тому наскільки в державі розвинені чинники, таким і буде ступінь розвитку різних галузей освіти, включаючи і систему позашкільних закладів додаткової освіти для дітей. Тому для поставленого питання, для його ефективного опрацювання, необхідно проаналізувати демографічні, економічні та правові чинники на території Чернівецької територіальної громади.

5. Основними соціальними чинниками, які безпосередньо впливають на ефективне функціонування закладів позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади є його населення, кількість учнів, яким потрібно функціонування закладів позашкільної освіти та фінансова підтримка з сторони територіальної громади, а також і забезпеченість відповідними кваліфікованими кадрами, тобто ефективна діяльність відділу освіти, основними функціями якого є розвиток та постійне вдосконалення діяльності закладів позашкільної освіти для дітей.

Заклади позашкільної освіти є важливою складовою освітньої системи, яка сприяє всебічному розвитку дітей та підлітків. Їхнє функціонування залежить від багатьох соціальних чинників, серед яких економічний стан, демографічні зміни, соціокультурний контекст, політичні умови, рівень підготовки педагогів, соціально-економічний статус сімей та вплив сучасних технологій. Врахування та аналіз цих чинників дозволяє підвищити ефективність роботи закладів

позашкільної освіти та забезпечити доступ до якісної освіти для всіх категорій дітей.

Економічні передумови розвитку закладів позашкільної освіти у місті Чернівці включають бюджетне фінансування, інвестиції, соціально-економічний стан населення, підтримку місцевого бізнесу та інфраструктурні проекти. Комплексний підхід до вирішення економічних питань дозволить забезпечити стабільний розвиток позашкільної освіти, підвищуючи її доступність та якість для всіх категорій населення. Ефективна співпраця між місцевою владою, бізнесом та громадськістю є ключовим фактором успішного розвитку цієї важливої сфери освіти.

6. В загальному формування та набір учнів відбувається через попередній запис, оскільки якщо дитина хоче займатися футболом, то батьки звертаються до адміністрації закладу футбольної школи, якщо ж хоче займатися мистецтвом чи музикою чи то хореографією, то звертаються до адміністрації відповідного позашкільного закладу додаткової освіти через попередній запис в закладі позашкільної освіти формуються списки, набираються групи в залежності від вікової категорії та розпочинається процес навчання.

Чітке дотримання норм діючого законодавства та виконання поставлених завдань відділом освіти Чернівецької територіальної громади забезпечує позитивний імідж системи позашкільної освіти на території Чернівецької територіальної громади та тим самим формує позитивний настрій для подальшого розвитку системи позашкільної освіти для дітей на території Чернівецької територіальної громади.

7. На даний момент зарплата працівників закладів позашкільної освіти по території Чернівецької територіальної громади в середньому складає від 7 до 12 тисяч гривень. Але в більшості даний показник ближче до семи тисяч, оскільки все залежить від стажу роботи, а молоді працівники не хочуть йти працювати на таких умовах, оскільки із зарплатою у 250 доларів на місяць в обласному центрі прожити неможливо у зв'язку з постійним ростом цін на елементарні продукти та послуги проживання.

Ще однією важливою проблемою є брак кваліфікованих кадрів, оскільки позашкільна освіта, це освіта з певним спрямуванням, тому кваліфікація кадрів стоїть першочерговим завданням перед керівництвом відділу освіти на території Чернівецької територіальної громади. Для того, щоб постійно підвищувати кваліфікацію кадрів необхідно виділяти значні фінансові ресурси, і тих 800 000,00 гривень, які виділено на 2022 рік не достатньо, через те, що значна частина коштів буде направлена на інші потреби закладів дошкільної освіти.

Проаналізувавши зазначені проблеми, я вважаю, що для вирішення даних проблем необхідно керівництву відділу освіти прийняти наступні кроки, для вирішення даної проблеми:

- Збільшення фінансування на зарплати вчителям
- Через збільшення заробітної плати залучати нових висококваліфікованих кадрів, професіоналів своїй справі
- Підвищення кваліфікації діючих кадрів.

8. SWOT-аналіз та PEST-аналіз є корисними інструментами для вивчення зовнішнього та внутрішнього середовища закладів позашкільної освіти. SWOT-аналіз дозволяє дослідити сильні та слабкі сторони закладу, а також можливості та загрози, які можуть вплинути на його розвиток. PEST-аналіз дозволяє досліджувати політичне, економічне, соціальне та технологічне середовище, що також може вплинути на розвиток закладу позашкільної освіти. Обидва інструменти допомагають прийняти обґрунтовані рішення про стратегію розвитку закладу та планування ресурсів. Крім того, використання SWOT-аналізу та PEST-аналізу може сприяти вдосконаленню якості навчання та розширенню асортименту послуг, які надають заклад позашкільної освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИ ДЖЕРЕЛ

1. Берека В. Є. Соціально-педагогічні основи розвитку позашкільної освіти в Чернівецькій області (2000-2021 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / В. Є. Берека. – К., 2021. 20 с.
2. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні / О. В. Биковська: Монографія. – К.: ІВЦ АЛКОН, 2016. 356 с.
3. Биковська О. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Західній Україні : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2020. 470.
4. Відділ освіти Чернівецької територіальної громади. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/pozashkilna-osvita> (дата звернення: 28.04.2022).
5. Герасименко В. О. Позашкільна освіта столиці (Звіт) / В. О. Герасименко. – Київ, 2019. 411 с.
6. Гудовсек О. А. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутнього педагога до роботи в закладах позашкільної освіти / О. А. Гудовсек // Педагогічні науки : зб. наук. праць. Херсон. : Вид-во ХДУ, 2017. Вип. 44. С. 209-219.
7. Закон України «Про позашкільну освіту». *Відомості Верховної Ради України*, 2000, № 46, ст.393 (в редакції від 22.05.2021).
8. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання (Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти). / Упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. - К.: Парламентське видавництво, 2018. 376 с.
9. Кабанець М. Розвиток системи педагогічної підтримки обдарованих школярів у східноукраїнському регіоні (кінець XX – початок XXI ст. : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2019. 40 с.
10. Кепша Я. Теоретико-методичні основи формування конструктивно-технічної компетентності учнів основної школи в умовах позашкільних

навчальних закладів : автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2019. 40 с.

11. Ковбасенко Л. Г. Організаційно-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу в історичній ретроспективі [Текст] / Л. Г. Ковбасенко // Методичний посібник для педагогічних колективів позашкільних навчальних закладів. – Київ, 2019. 587 с.

12. Кондрашова Л. В. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник / Л.В. Кондрашова, О.О. Лаврентьєва, Н. І. Зеленкова. Кривий Ріг : КДПУ, 2018. 187 с.

13. Матеріали до «круглого столу» «Позашкільна освіта в умовах реформування системи освіти України» 5 червня 2015 року (*підготовлені Міністерством освіти і науки України*).

14. Міленін В. М. Інноваційна модель виховного простору сучасного позашкільного навчального закладу : Посібник / В. М. Міленін. К., 2013. 160 с.

15. Науменко Р. Державне регулювання розвитку позашкільної освіти в Чернівцях та області. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2019. 391 с.

16. Нормативно-правове забезпечення позашкільної освіти / Дунаєвецький районний Будинок творчості школярів URL : http://btsh.ucoz.ua/index/normativno_pravove_zabezpechennja_pozashkillja/0-62. (дата звернення: 28.04.2022).

17. Позашкільна освіта в Чернівцях. URL : https://parta.com.ua/ukr/off_school/chernovtsy/ (дата звернення: 28.04.2022).

18. Позашкільна освіта Чернівців. URL : <https://list.in.ua/Чернівці/Позашкільна-освіта> (дата звернення: 28.04.2022).

19. Позашкільні заклади України : основні напрямки розвитку та оновлення діяльності. Концепція / І. М. Мельникова. – К. : Освіта, 2019. 48 с.

20. Про затвердження переліку позашкільних навчальних закладів та заходів з позашкільної роботи з дітьми, а також закладів та заходів у галузі

освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету (від 17.08.2002 № 1133).

21. Програма розвитку позашкільної освіти Чернівецької міської територіальної громади URL : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:WWhWFUJZUo0J:chernivtsy.eu/portal/f/mr/ses202103-93> (дата звернення: 28.04.2024).

22. «Аналіз PESTLE: простий посібник із політичного, економічного, соціологічного, технологічного, правового та екологічного аналізу» автор: MR Berrie (2022)

23. «Стратегічне планування: практичний посібник із формулювання та реалізації стратегії» автор: Б. Кіт Сімерсон (2015)

24. «SWOT-аналіз: найкращий посібник із SWOT-аналізу для бізнесу» автор: Келлі Л. Вепплер (2020)

25. Заклади позашкільної освіти URL: <https://osvita.cv.ua/navchalni-zaklady/zaklady-pozashkilnoj-osvity/> (дата звернення: 27.05.2024)

26. «Про позашкільну освіту» URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2241> /(дата звернення: 27.05.2024)

27. Левченко, О. В. «Методологічні підходи до територіального планування розвитку регіонів». Журнал регіональних досліджень 2022 р.

28. Сухомлинська, О. В. «Розвиток позашкільної освіти: історія, теорія, практика». Київ, 2020.

29. Коваленко, Л. І. «Територіальне планування розвитку освітніх установ в умовах децентралізації: досвід Чернівецької області». Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук, 2020

30. Звіт про стан та розвиток освіти в Чернівецькій області за 2022 рік. Управління освіти і науки Чернівецької ОДА